

**Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет обліку і фінансів
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування**

**ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
В ЕКЗАМЕНАЦІЙНІЙ КОМІСІЇ:**

**Завідувач кафедри,
д.е.н., проф.**

_____ **Світлана ХАЛАТУР**
« ____ » _____ **2023 р.**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему: Удосконалення управління фінансово-інвестиційною
діяльністю аграрного підприємства

Освітньо-професійна програма «Фінанси, банківська справа та страхування»
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Ступінь вищої освіти: Магістр

Здобувачка

Ксенія КАГОЖКІНА

**Науковий керівник,
д.е.н., професор**

Світлана КАЧУЛА

Дніпро – 2023

Форма № Н – 9.01
(затверджена наказом
МОН молоді і спорту України
від 29 березня 2012 року № 384)

ДНПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет: Обліку та фінансів
Кафедра: Фінансів, банківської справи та страхування
Освітньо-професійна програма: «Фінанси, банківська справа та страхування»
Спеціальність: 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Ступінь вищої освіти: Магістр

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувачка кафедри
_____ Світлана ХАЛАТУР
_____ 202__ р.

ЗАВДАННЯ

на підготовку кваліфікаційної роботи

КАГОЖКІНІЙ КСЕНІЇ КОСТЯНТИНІВНІ

1. Тема роботи: Удосконалення управління фінансово-інвестиційною діяльністю аграрного підприємства

Науковий керівник: Качула Світлана Валентинівна, д.е.н., професор
затверджені наказом ДДАЕУ «30» листопада 2022 р. № 3413

2. Термін подання здобувачем роботи – 10 лютого 2023 року

3. Вихідні дані до роботи Закони України, матеріали Державної служби статистики, фахові статті, монографії, додаткова економічна література, фінансова звітність ДДС ІОБ НААНУ.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розкрити

1. Теоретичні та методичні засади управління фінансово-інвестиційною діяльністю аграрного підприємства. 2. Сучасний стан фінансово-інвестиційної діяльності та ефективності інвестицій на аграрних підприємствах. 3. Шляхи вдосконалення управління фінансово-інвестиційною діяльністю та підвищення ефективності інвестицій на аграрних підприємствах. Висновки і пропозиції.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень).

1. Джерела фінансових ресурсів та напрямки їх використання. 2. Фактори, що впливають на залучення інвестицій у сільське господарство. 3. Структура земельних угідь ДДС ІОБ НААНУ 4. Структура с.-г. продукції ДДС ІОБ НААНУ 5. Використання ОЗ та ОФ ДДС ІОБ НААНУ. 6. Трудові ресурси ДДС ІОБ НААНУ. 7. Показники діяльності ДДС ІОБ НААНУ. 8. Зміна показників майнового стану ДДС ІОБ НААНУ на протязі 2018-2022 рр. 9. Рентабельність та ліквідність діяльності ДДС ІОБ НААНУ. 10. Аналіз активів і пасивів ДДС ІОБ НААНУ. 11. Фінансові результати діяльності ДДС ІОБ НААНУ. 12. Інформація для інвестора по ДДС ІОБ НААНУ. 13. Розрахунок лізингових платежів для ДДС ІОБ НААНУ. 14. Визначення сподіваної прибутковості інвестиційного проекту для ДДС ІОБ НААНУ.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання _____ 10 травня 2022 р. _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	1 розділ	10.09. 2022	виконано
2	2 розділ	01.11.2022	виконано
3	3 розділ	15.01.2023	виконано
4	Висновки і пропозиції	31.01.2023	виконано
5	Оформлення кваліфікаційної роботи	10.02.2023	виконано

Здобувачка _____
(підпис)

Ксенія КАГОЖКІНА
(прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____
(підпис)

Світлана КАЧУЛА
(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

РЕФЕРАТ	
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА	8
1.1. Теоретичні положення «інвестицій» та «інвестиційної діяльності» в сільському господарстві	8
1.2. Фактори впливу на залучення інвестицій у сільське господарство	12
1.3. Світовий досвід управління фінансово-інвестиційною діяльністю підприємств аграрного сектору	15
Висновки до розділу 1	20
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ФІНАНСОВО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙ НА АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	21
2.1. Організаційно-економічна характеристика ДДС ІОБ НААНУ	21
2.2. Загальний аналіз фінансового стану ДДС ІОБ НААНУ	29
2.3. Формування інвестиційних ресурсів ДДС ІОБ НААНУ	36
Висновки до розділу 2	43
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙ НА АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	44
3.1. Стратегія формування інвестиційної привабливості виробництва агробізнесу в Україні	44
3.2. Напрями удосконалення управління фінансово-інвестиційною діяльністю ДДС ІОБ НААНУ	51
3.3. Удосконалення національної політики щодо інвестицій у сільське господарство та зміцнення потенціалу агропідприємств	57
Висновки до розділу 3	62
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	67
ДОДАТКИ	75

РЕФЕРАТ

Тема: **Удосконалення управління фінансово-інвестиційною діяльністю аграрного підприємства**

Кваліфікаційна робота містить: 66 стор., 12 таблиць, 8 рисунків, 3 додатки, 78 літературних джерел.

Об'єктом дослідження є інвестиційні процеси АПК України у сучасних умовах.

Предметом дослідження виступає комплекс факторів ефективного функціонування інвестицій та обґрунтування інвестиційних стратегій розвитку підприємств, відтворення інвестицій у галузях сільського господарства.

Мета кваліфікаційної роботи полягає у дослідженні теоретичних положень інвестицій та обґрунтуванні пропозицій щодо підвищення їх ефективності в управлінні фінансово-інвестиційною діяльністю аграрного підприємства.

Методи дослідження: монографічний, аналітичний, абстрактно-логічний, економіко-статистичний, розрахунково-конструктивний, економіко-математичний та ін.

В кваліфікаційній роботі досліджено теоретичні та методичні засади управління фінансово-інвестиційною діяльністю аграрного підприємства. Дослідження сучасного стану фінансово-інвестиційної діяльності та ефективності інвестицій на аграрних підприємствах дозволило запропонувати систему заходів, спрямованих на активізацію інвестиційного процесу на аграрних підприємствах, підвищити їх керованість та знизити ризики, пов'язані з їх реалізацією.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

ІНВЕСТИЦІЇ, ФІНАНСОВО-ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ, ПРИБУТОК, ЕФЕКТИВНІСТЬ, ІНВЕСТИЦІЙНІ РЕСУРСИ.

KEYWORDS

INVESTMENTS, FINANCIAL AND INVESTMENT ACTIVITIES, PROFIT, EFFICIENCY, INVESTMENT RESOURCES.

ВСТУП

Ефективний розвиток сільського господарства (далі с.г.) та АПК країни пов'язаний з інвестиційним фактором: активізацією інвестиційної діяльності, залученням в аграрний сектор інвестицій із різних джерел, визначенням їх пріоритетних напрямів, раціональним використанням. Інвестиційні процеси у с.г. діють за загальним економічним законам, але проявляються з урахуванням особливостей аграрного бізнесу, які потребують всебічного їхнього аналізу. Очевидна недостатність інвестицій у с.г. викликають необхідність ефективного використання інвестиційних ресурсів.

Інвестиційну діяльність стримують подорожчання ресурсів, високі відсоткові ставки на кредит, низька ефективність виробництва, у тому числі низька ефективність самих інвестицій, нестача власних коштів, борги, що скорочуються, обсяги централізованих капітальних вкладень. Дослідження та пошук вирішення цих проблем зумовили актуальність теми кваліфікаційної роботи.

Фінансово-інвестиційна діяльність та підвищення її ефективності в с.г. залежать від стану теоретичної бази, науково-методичних розробок, вітчизняної та зарубіжної практики. Різні аспекти проблеми інвестицій відображені у роботах таких вчених як В. Битов, Л. Горбач, В. Котляров [2], С. Васильчак, О. Жидяк [5], М. Ігнатенко [16], С. Качула, С. Халатур, Г. Павлова, Л. Лисяк, Н. Дуброва [19; 22;23;75], І. Мошляк [37] та інші. На регіональному рівні ці питання досліджують І. Вініченко [6], Л. Громоздова, О. Бойченко, В. Громоздов [12], І. Комарова [27], І. Крамаренко [29], Г. Спаський [56]. В інших країнах А. Сміт [54], Й. Шумпетер [68], Дж. Робинсон [73], Дж. Кейнс [74], Дж. Милль [76] та ін. У їх працях систематизуються та узагальнюються теоретичні положення та досвід інвестицій та фінансово-інвестиційної діяльності. Проте розробка, аналіз, обґрунтування та оцінка інвестиційних процесів у сучасних умовах, дослідження напрямів інвестицій та форм підтримки, а також ефективність

інвестицій вивчено недостатньо. Необхідна подальша розробка питань вкладень у с.г. та підвищення їх ефективності з урахуванням вимог ринку розвитку галузі та АПК, досвіду інших країн.

Мета кваліфікаційної роботи полягає у дослідженні теоретичних положень інвестицій та обґрунтуванні пропозицій щодо підвищення їх ефективності в управлінні фінансово-інвестиційною діяльністю аграрного підприємства.

Згідно з цією метою поставлено та вирішено наступні завдання:

- розкрити, узагальнити та уточнити сутність, зміст та поняття інвестиції, визначити їх місце та роль у здійсненні фінансово-інвестиційної діяльності підприємств;
- визначити фактори, що впливають на залучення інвестицій при управлінні фінансово-інвестиційною діяльністю аграрних підприємств;
- дослідити та узагальнити світовий досвід в управлінні фінансово-інвестиційною діяльністю підприємств аграрного сектору;
- визначити місце с.-г. підприємства ДДС ІОБ НААНУ в організаційній структурі підприємств АПК;
- проаналізувати фінансовий стан с.-г. підприємства ДДС ІОБ НААНУ;
- визначити можливі інвестиційні ресурси на ДДС ІОБ НААНУ;
- розробити економічні підходи підвищення ефективності управління фінансово-інвестиційною діяльністю с.-г. підприємств.

Об'єктом дослідження є інвестиційні процеси АПК України у сучасних умовах.

Предметом дослідження виступає комплекс факторів ефективного функціонування інвестицій та обґрунтування фінансово-інвестиційної стратегії розвитку аграрних підприємств, відтворення інвестицій в АПК України.

Теоретичною та методологічною основою написання кваліфікаційної роботи є праці науковців, розробки н.-д. установ, нормативні положення

законодавчих та виконавчих органів щодо проблеми ефективного управління інвестиціями в АПК, фінансова звітність ДДС ІОБ НААНУ.

Основними елементами наукової новизни є такі положення:

- узагальнені фактори, які впливають на залучення інвестицій в с.г., що дозволить підвищити ефективність і конкурентоспроможність с.-г. виробництва, забезпечити достатній рівень прибутку для повернення залучених коштів та виплати відсотків за їх використання;

- визначено шляхи вдосконалення механізму активізації інвестиційної активності на ДДС ІОБ НААНУ, що дозволяє сформувати пріоритетні напрямки його фінансово-інвестиційної діяльності.

Практична значущість результатів дослідження полягає у розробці та апробації системи заходів, спрямованих на активізацію інвестиційного процесу на с.-г. підприємстві, що дозволить підвищити ефективність використання інвестицій, які спрямовуються на фінансування інвестиційних ресурсів АПК. Використання запропонованих методик щодо формування інвестицій у с.г. дозволить суттєво підвищити їх керованість та знизити пов'язані з їх реалізацією ризики.

У процесі розробки пропозицій з проблеми, що вивчається, використовувався комплекс методів економічного аналізу: монографічний, аналітичний, абстрактно-логічний, економіко-статистичний, розрахунково-конструктивний, економіко-математичний та ін.

Результати кваліфікаційного дослідження апробовано написанням статті у фаховому виданні України.

Робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел. Всього робота викладена на 66 сторінках. В роботі наведено 8 рисунків, 12 таблиць та 3 додатки. Список використаних джерел налічує 78 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Теоретичні положення «інвестицій» та «інвестиційної діяльності» в сільському господарстві

Сучасна економіка все більше набуває рис інвестиційної, пов'язаної з постійною розробкою, впровадженням та використанням виробничо-комерційних та фінансово-інвестиційних нововведень, з якісним удосконаленням механізму управління АПК. Інвестиції виступають як матеріальна основа підвищення ефективності виробництва, конкурентоспроможності с.-г. продукції, зниження матеріало- та трудомісткості виробництва. Подальший розвиток галузей АПК, нарощування обсягів виробництва с.-г. продукції, покращення її якості та підвищення економічної ефективності аграрного сектору визначаються рівнем, динамікою та темпами інвестиційної активності с.-г. підприємств.

В умовах повсюдної цифровізації, стирання кордонів між країнами, а також формування прозорої ринкової економіки, ефективного залучення та використання інвестицій є основним каталізатором розвитку якісних показників більшості сфер життєдіяльності на різних рівнях економіки України та світу. Для зміцнення та розвитку економіки країни необхідно йти в ногу з часом, освоювати та розвивати високі технології, модернізувати та створювати виробництва, а також розширювати їх сфери діяльності. Все це ускладнюється високим рівнем конкуренції як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках, і єдиним способом розвитку в таких умовах є постійна надходження інвестицій.

Інвестиції – це один із важливих факторів економічного розвитку. Інвестиції сприяють нарощуванню основного капіталу, диверсифікації виробленої продукції, можливості гнучкого реагування на зовнішні

середовище, що швидко змінюється, і адаптації до нових реалій в умовах кризи [52]. Поняття «інвестиції» має широкий спектр визначень в залежності від того, в якому контексті та для яких цілей воно буде надалі використано. Як у вітчизняній, і у зарубіжній літературі є багато різних трактувань поняття «інвестиції». Розглянувши ряд трактувань поняття «інвестиції», можна дійти невтішного висновку, що попри різні підходи до визначення, під інвестиціями однак розуміється будь-яка форма вкладення капіталу з одержання прибутку чи іншого корисного ефекту. Таким чином, нами пропонується наступне визначення поняття «інвестиції»: це вкладення в різні цінності або права на об'єкти певної діяльності з метою отримання вигоди, а також досягнення іншого певного ефекту, який пов'язаний із ризиком та розтягнутий в часі.

Інвестиції аграрних підприємств класифікуються за різними ознаками, і в залежності від виду інвестицій, інвестором використовується той, чи інший вид (див. додаток А, таблиця А.1). У сільській місцевості с.г. визначає ключові функції та використання землі, одночасно впливаючи на природне середовище та ландшафт. Через свою місцеву економічну функцію він надає можливості для соціально-економічного розвитку, пропонуючи роботу великій групі сільських жителів. Безсумнівно, це дає поштовх для трансформації сільської місцевості, навіть незважаючи на те, що технічний прогрес значно зменшив попит на сільськогосподарську працю, таким чином також зменшивши економічне значення с.г.. У найбільш розвинених країнах як частка с.-г. праці, так і частка с.г. в макроекономічних показниках (в основному включаючи ВВП) становить лише кілька відсотків. Тим не менш, с.г. постачає продукти харчування, які мають стратегічне значення з соціальної точки зору. Незалежно від технічного прогресу, для виробництва продуктів харчування потрібні великі площі землі, переважно розташовані за межами великих міст.

У с.-г. виробництві інвестиції поділяються: за видами відтворення ОЗ; за складом основних засобів; щодо об'єктів довгострокового інвестування; за

тривалістю інвестування; структурою коштів фінансування; за термінами окупності; за рівнем рентабельності.

На ефективність с. г. істотно впливають реальні інвестиції, що залежать від ряду факторів: об'єктивних, зумовлених зовнішніми умовами, та суб'єктивних, які залежать від товаровиробника.

Фінансування інвестицій у реальний капітал, яке здійснюється підприємствами, зводиться, головним чином, до вирішення проблеми доступності (або недоступності) для підприємств інвестиційних ресурсів. Ключовим у розглянутій проблемі є вибір джерел фінансування інвестицій: власні кошти (самофінансування); довгострокове боргове фінансування; залучення інших зовнішніх джерел.

Форми (таблиця 1.1) фінансування мають як переваги, так і недоліки. Тому у кожному інвестиційному проекті здійснюється педантична оцінка результатів вживання всіляких альтернативних схем та форм фінансування.

Таблиця 1.1

Джерела фінансових ресурсів та напрямки їх використання

Джерела фінансових ресурсів	Використання фінансових ресурсів					
	Прямі інвестиції	Венчурний капітал	Портфельні інвестиції	Інвестиції невиробничі	Витрати споживання	Фінансовий резерв
Прибуток	+			+	+	+
Амортизаційні відрахування	+			+		+
Кредиторська заборгованість	+	+		+	+	
Кошти отримані від продажу цінних паперів		+	+			
Пайові та інші внески членів трудового колективу, юридичних та фізичних осіб	+			+	+	+
Кредит та позики	+	+		+	+	+
Кошти від реалізації заставних свідоцтв, страхового полісу			+			
Інші надходження грошових коштів	+			+	+	+

Використана фінансова схема зобов'язана покрити потрібний для виконання проекту об'єм інвестицій; вчиняти по лінії оптимізації структури інвестицій; забезпечити зниження витрат та мінімізувати ризик проекту; забезпечити баланс між масштабом залучених фінансових ресурсів та розміром одержуваного доходу.

Структура економічної системи різних країн залежить не тільки від загальних економічних принципів; на нього також сильно впливають історичні процеси, переважаючі ринкові умови, а у випадку сільського господарства – природні умови та с.-г. структури (головним чином включаючи аграрну структуру). Тим не менш, закономірності, виявлені в результаті аналізу, можуть стати підставою для більш узагальнених тверджень, будучи прикладом можливих взаємозв'язків між цілями місцевого розвитку та розвитку с.г. У використанні обсягу інвестицій як показника розвитку с.г. на місцевому рівні, є тим більш доцільним, оскільки обґрунтовані дії, вжиті окремими виробниками для збільшення свого виробничого потенціалу, відображають розвиток їхніх господарств. Подібним чином посилення цих процесів у комуні свідчить про розвиток с.г. на місцевому рівні.

Без відповідного державного регулювання інвестиційна діяльність може бути суттєво загальмованою, як це зараз відбувається в українському с.г. У зв'язку з цим опрацювання та запровадження радикального механізму стимулювання інвестиційної діяльності підприємств АПК, пошук форм, методів і джерел залучення інвестиційних ресурсів, використання інвестиційних потоків з метою віднови та вдосконалення МТБ, технології та організація виробництва, як ключовий чинник активізації аграрної економіки. Значний конкурентоспроможний потенціал АПК в Україні на сьогодні використовується не в повному обсязі, що в контексті новітніх тенденцій розвитку вимагає від органів влади здійснення ряду задач, зокрема щодо формування та реалізації плідної інноваційної політики.

1.2. Фактори впливу на залучення інвестицій у сільське господарство

Основою кейнсіанського вчення став висновок про те, що для розвитку економіки важливіше попит, який би реалізацію товарів, а чи не пропозицію ресурсів. Розмір інвестицій Кейнс вважав головним чинником ефективного попиту, як наслідок, зростання національного доходу [74]. Сучасна українська наука визначає інвестиції як вкладення капіталу розвиток господарсько-підприємницької діяльності, в соціально-економічні програми, інноваційні проекти. На нашу думку, обидві ці позиції не є протилежними, а навпаки взаємно доповнюють одна одну і відображають зміст і форму одного й того ж явища - інвестицій, а саме: за економічним змістом це частина суспільного продукту, що спрямовується на відтворення ОФ, а по формі вони виступають у вигляді фінансових коштів, що йдуть на нове будівництво, реконструкцію, розширення, придбання машин тощо.

У с.-г. виробництві інвестиції поділяються: за видами відтворення ОЗ; за складом основних засобів; щодо об'єктів довгострокового інвестування; за тривалістю інвестування; структурою коштів фінансування; за термінами окупності; за рівнем рентабельності. На ефективність с.-г. істотно впливають реальні інвестиції, що залежать від ряду факторів: об'єктивних, зумовлених зовнішніми умовами, та суб'єктивних, що залежать від товаровиробника (рис.1.1).

Основними джерелами інвестицій у с.г. є: внутрішні (власні кошти підприємств) та зовнішні (державні кошти та кошти приватних інвесторів, у тому числі іноземних). Так як сучасні макроекономічні умови не дозволяють більшості с.-г. виробників вести прибуткове та високорентабельне с.-г. виробництво, що в свою чергу визначає неможливість зросту об'ємів інвестицій за рахунок власних коштів, все більшої ваги у фінансуванні інвестицій набувають зовнішні джерела.

Підвищити ефективність і конкурентоспроможність с.-г. виробництва, забезпечити достатній рівень прибутку для повернення залучених коштів та

виплати відсотків за їх використання, можливо лише при інвестуванні інноваційних проектів. Реалізація інноваційних проектів вимагає особливих підходів до оцінки їх ефективності.

Рис 1.1. Фактори, що впливають на залучення інвестицій у сільське господарство

В даний час при оцінці ефективності проектів, пов'язаних із впровадженням досягнень НТП, передового досвіду та сучасних технологічних рішень, враховують методи оцінки ефективності ІІ. На думку вчених, українські с.-г. підприємства мають і матимуть значні перспективи виробництва органічної продукції, попит на яку зростатиме, а ціни на 40—50% перевищуватимуть ціни на традиційні продукти харчування [70]. Слід зазначити, що за останні роки відбулася зміна інвестиційних пріоритетів в АПК. Особливе значення для підвищення ІІ с.-г. підприємств набуває проблема трансферу інноваційних технологій, що потребують значних інвестицій. За достатньо стабільної економічної ситуації в країні с.-г.

підприємства використовують методи фінансування інноваційної діяльності [16]:

1. Самофінансування за рахунок власних коштів, створених на основі таких джерел, як амортизація та прибуток. Через кризові явища в економіці прибуток більшості с.-г. підприємств є низьким, тому інвестування можливе лише за наявності необхідної суми амортизаційних відрахувань. У більшості аграрних підприємств за останні роки істотно зменшилися основні засоби, тому сума амортизації не може бути значною.

2. Шеринг – залучення інвестицій шляхом випуску цінних паперів, зокрема акцій. Кількість акціонерних товариств в аграрному секторі є дуже невеликою, а тому лише окремі підприємства можуть розраховувати на отримання необхідних фінансових ресурсів для ІД за умови випуску нових акцій.

3. Кредитування – отримання кредитів або в банківських установах, або шляхом видачі облігаційних позик, або через фінансовий лізинг. Проте в умовах кризи аграрні підприємства можуть розраховувати лише на лізингові операції щодо засобів виробництва.

4. Пайове фінансування – може відбуватися за будь-яких умов, у тому числі й у період фінансової кризи, оскільки деякі приватні інвестори мають необхідні фінансові ресурси, і з метою підвищення ефективності власного аграрного виробництва вони можуть вкладати кошти у свою інвестиційну діяльність.

5. Прямі іноземні інвестиції. Іноземний капітал інвестується в ті країни, де економічна криза практично не торкнулася реального чи фінансового секторів економіки.

Сучасний інвестиційний клімат характеризується низькою купівельною спроможністю; нестабільність існуючої НПБ; наявність тіньової економіки, що зумовлює неконкурентоспроможність продукції; високий рівень корупції тощо [10]. Усі ці фактори знижують ІІ с.-г. підприємств для іноземних інвесторів.

1.3. Світовий досвід управління фінансово-інвестиційною діяльністю підприємств аграрного сектору

З'являється все більше доказів того, що інвестування в сільськогосподарський сектор країн, що розвиваються, є одним з найефективніших способів скорочення бідності та голоду. Інвестиції в с.г. можуть принести широкий спектр вигод розвитку, але не можна очікувати, що ці вигоди виникнуть автоматично, а деякі форми великомасштабних інвестицій несуть ризики для приймаючих країн. Незважаючи на те, що було багато дискусій щодо потенційних переваг і ризиків міжнародних інвестицій, бракує систематичних доказів фактичного впливу на приймаючу країну та їх детермінант.

Дослідження свідчать про те, що недоліки великомасштабного придбання землі часто переважають небагато переваг для місцевої громади [6; 19; 35; 66]. У країнах, де місцеві земельні права чітко не визначені, а управління слабке, великомасштабне придбання землі створює особливо високі ризики для місцевої громади. Серед них обмежений доступ до природних ресурсів і втрата засобів до існування, що, ймовірно, спричинить спротив інвестиціям на місцевому рівні. Навіть з точки зору інвестора, придбання землі навряд чи буде найприбутковішою бізнес-моделлю через високий потенціал конфліктів і шкоди репутації. Навпаки, інші дослідження показують, що інвестиції, які залучають місцевих фермерів як рівноправних ділових партнерів, надаючи їм активну роль і залишаючи їм контроль над землею, мають найбільш позитивний і стійкий вплив на місцеву економіку та соціальний розвиток [6; 19; 35; 66]. Ці інклюзивні бізнес-моделі потребують сильної зовнішньої підтримки для підтримки фермерів і сприяння відносинам між інвесторами та фермерами для досягнення успіху. Вони також потребують «терплячого капіталу», оскільки фінансова віддача від інвестицій навряд чи матеріалізується в перші роки. Окрім бізнес-моделі, інші важливі чинники включають правову та інституційну базу в приймаючій

країні, умови інвестиційного контракту та соціально-економічні умови в інвестиційній сфері. Зміцнення управління та спроможності інституцій у приймаючих країнах, що розвиваються, має важливе значення для посилення впливу іноземних сільськогосподарських інвестицій на розвиток. 84% із 570 мільйонів ферм у світі займають менше двох гектарів, забезпечуючи приблизно одну третину світового продовольства. Проблема забезпечення продуктами харчування в світі стоїть досить гостро. Так, у 2021 році понад 280 мільйонів людей – більше ніж кожен п'ятий – недоїдали, і ця цифра продовжує зростати (рис. 1.2) [77].

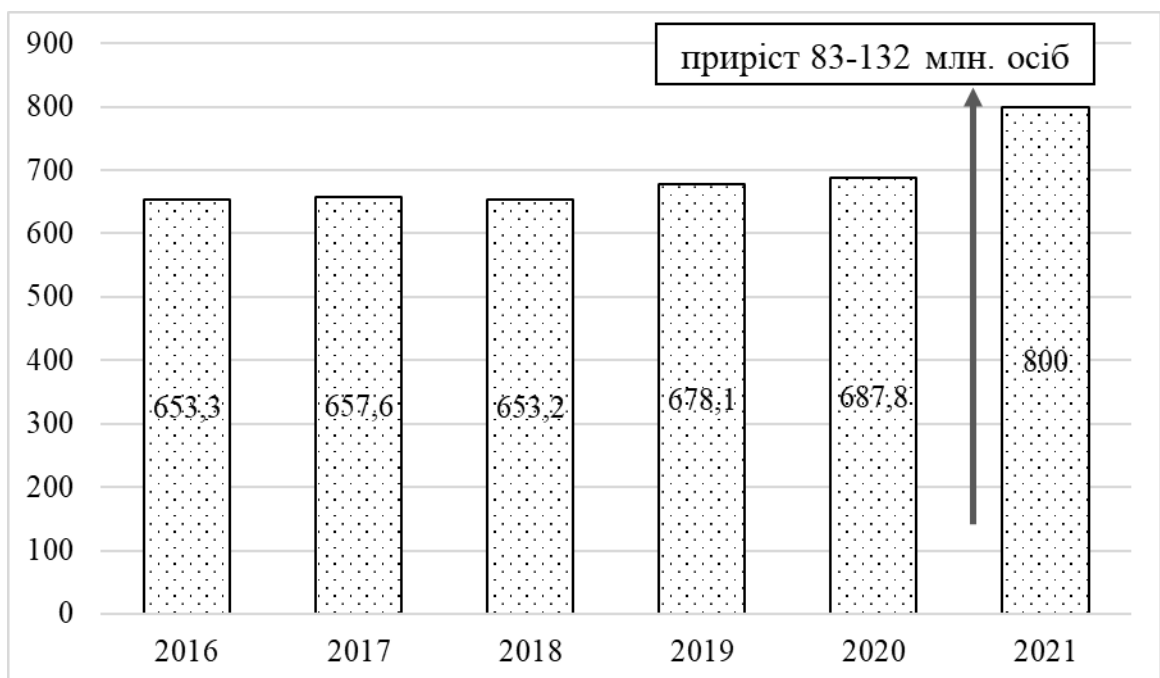

Рис. 1.2. Кількість голодуючих людей у світі, складено автором за [77].

Зі зміною клімату змінюється і здатність фермерів продовжувати вирощувати продукти харчування. Нестабільна погода, зміна температур і більш екстремальні посухи та повені роблять сільське господарство більш непередбачуваним і складним, ніж будь-коли. Дедалі частіші неврожаї та загибель худоби ставлять під загрозу всю систему харчування.

Без дій, зміни клімату можуть змусити понад 140 мільйонів людей мігрувати до 2050 року. Також можна очікувати, що ціни на продукти

харчування стануть нестабільними. Стихійне лихо в одній частині світу може призвести до того, що ціна на зерно повсюдно зросте більш ніж на 50 відсотків.

В 2014 р. в Парижі розвинуті країни взяли на себе зобов'язання мобілізувати 100 млрд. дол. на рік для кліматичного фінансування для менш розвинених країн до 2020 року, але зробити це не вдалося. Навіть якби всі ці гроші були доступні, навряд чи вони дісталися тим, хто насправді перебуває на передовій зміни погодних умов. Лише 1,7% кліматичного фінансування спрямовується на малі ферми – це мізерна частка мільярдів, необхідних для підвищення стійкості як у с.-г. практиках, так і в харчових ланцюгах [16].

Потрібно набагато більше ресурсів, незважаючи на те, що реакція на пандемію різко обрушила бюджети багатьох розвинених країн, спонукаючи деяких скоротити допомогу на розвиток за кордоном. Якщо Уряди збільшують свої внески у фінансування клімату в дрібне сільське господарство, вони інвестують у їжу майбутнього – збільшуючи виробництво, продажі та доходи фермерів і забезпечуючи глобальне постачання продовольства. Без збільшення інвестицій у стійкість малих ферм до зміни клімату ми стикатимемося з більшою кількістю криз у наступні роки.

Дрібні фермерські господарства відіграють ключову роль у відновленні здоров'я нашої планети та зупиненні зміни клімату. Їхній добробут важливий для всіх, а не лише для 2,5 млрд. людей у всьому світі, які залежать від них, заробляючи на життя. Зелений перехід є центральним у планах одужання багатьох країн від COVID. Але деякі з найкращих інвестицій, які можна зробити для боротьби зі зміною клімату та всім, що з цього випливає, – це сталі с.г. та малі ферми.

Здорові, стійкі та інклюзивні продовольчі системи мають вирішальне значення для досягнення світових цілей розвитку. Розвиток с.г. є найпотужнішим інструментом для подолання крайньої бідності, підвищення спільного процвітання та прогонування прогнозованих 9,7 млрд. людей до

2050 року. Зростання в с.-г. секторі в два-чотири рази ефективніше підвищує доходи найбідніших верств населення порівняно з іншими секторами.

С.г. також має вирішальне значення для економічного зростання: на його частку припадає 4% світового ВВП, а в деяких країнах, що найменш розвиваються, воно може становити понад 25% ВВП.

Але зростання, спричинене с.г., зменшення бідності та продовольча безпека знаходяться під загрозою: численні потрясіння – від збоїв, пов'язаних із COVID-19, до екстремальних погодних умов, шкідників і конфліктів – впливають на продовольчі системи, що призводить до зростання цін на продукти харчування та зростання голоду. Війна в Україні спровокувала глобальну продовольчу кризу, яка заганає мільйони людей у крайню бідність. Світовий банк виділяє до 30 мільярдів доларів як частину глобальної відповіді на продовольчу кризу.

Прискорення зміни клімату може ще більше знизити врожайність сільськогосподарських культур, особливо в регіонах світу з найбільшою нестачею продовольства. С.-г., лісове г. та зміни у землекористуванні спричиняють близько 25% викидів парникових газів. Пом'якшення наслідків у сільськогосподарському секторі є частиною вирішення проблеми зміни клімату.

Наслідки зміни клімату можуть викликати конфлікти через землю, воду та інші ресурси, спонукаючи людей до міграції. Тим часом інвестиції в боротьбу з вирубкою лісів і втратою середовищ існування дикої природи можуть зменшити ризик переходу вірусів від одного виду до іншого, викликаючи глобальні пандемії.

Рівень с.-г. виробництва впливає на стан продовольчої безпеки будь-якої країни. Більш відстале в плані розвитку продуктивних сил с.г. є відносно статичною галуззю і повільніше за інші пристосовується до змінних економічних і технологічних умов. З урахуванням цих обставин у більшості розвинених країн діють системи державного регулювання інвестицій у с.-г. виробництво. Незважаючи на суттєві відмінності між окремими країнами

щодо застосування конкретних заходів, всі вони в основному переслідують такі цілі:

- підтримки стабільної економічної ситуації у с.-г., ринкової кон'юнктури та певного рівня прибутковості галузі;
- запобігання небажаним міграційним процесам;
- забезпечення продовольчої безпеки;
- обмеження надлишкового виробництва;
- допомога в адаптації населення до нових умов;
- захист внутрішнього ринку;
- гарантія конкурентоспроможної участі національних товаровиробників у міжнародному розподілі праці.

У розвинутих країнах механізми державного втручання в економіку галузі постійно вдосконалюються як абсолютно необхідні у ринкових умовах. Нині вони дещо змінюються у зв'язку з посиленням політики. Світової організації торгівлі (СОТ), яка встановлює нові умови та обмеження щодо державного втручання в економіку.

Відповідальне інвестування в с.г. та продовольчі системи має вагоме значення для підвищення продовольчої безпеки та харчування і підтримки плавної реалізації права на достатнє харчування в контексті національної продовольчої безпеки. Відповідальне інвестування робить значний внесок у підвищення стабільних засобів існування, зокрема для дрібних власників, членів маргіналізованих і вразливих груп, створення гідної роботи для всіх працівників с.г. та харчової промисловості, викорінення бідності, сприяння соціальній та гендерній рівності, викорінення найгірших форм дитячої праці, заохочення соціальної участі та інклюзивності, підвищення економічного зростання, а отже, досягнення сталого розвитку. Вирішення чотирьох аспектів продовольчої безпеки та харчування – наявності, доступу, стабільності та використання – вимагає значного збільшення відповідальних інвестицій у с.г. та продовольчі системи.

Висновки до розділу 1

Проведене дослідження в 1 розділі дозволило зробити наступні висновки:

1. Підвищення інвестиційної привабливості підприємств АПК сприятиме формуванню потужного виробничого потенціалу, що забезпечить комплексне вирішення проблем розвитку с.г.. Однією з головних проблем, що гальмують розвиток с.г. України є, насамперед, низька інвестиційна привабливість підприємств АПК. Своєчасна оцінка ПП с.-г. підприємств з метою прогнозування перспектив подальшого ефективного розвитку АПК сприятиме відкриттю нових диверсифікаційних можливостей для інвесторів, підвищенню інвестиційних гарантій для іноземних інвесторів в інвестиційних проектах.

2. На ефективність с.-г. істотно впливають реальні капіталотворні інвестиції, що залежать від ряду факторів: об'єктивних, зумовлених зовнішніми умовами, та суб'єктивних, що залежать від товаровиробника. Так як сучасні макроекономічні умови не дозволяють більшості с.-г. виробників вести прибуткове та високорентабельне с.-г. виробництво, що в свою чергу визначає неможливість зростання об'ємів інвестицій за рахунок власних коштів, все більшого значення у фінансуванні інвестицій набувають зовнішні джерела.

3. Дослідження світового досвіду фінансово-інвестиційного забезпечення аграрної сфери дозволило виокремити напрямки впровадження цього досвіду для України. Це збільшення державної підтримки в дрібне сільське господарство. Запровадження комплексної інвестиційної програми в аграрному секторі економіки стимулюватиме його перехід до якісно нового інноваційного типу розвитку та сприятиме зростанню конкурентоспроможних аграрних підприємств.

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ФІНАНСОВО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙ НА АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

2.1. Організаційно-економічна характеристика ДДС ІОБ НААНУ

На нинішній фазі розвитку всесвітньої економіки акцентується увага на фінансовому стані та імовірних напрямках роботи суб'єктів ринкової економіки. Вирішальні чинники, що впливають на фінансове здоров'я підприємств, наразі також є важливим питанням у с.-г., яке є ключовим сектором національної економіки України. Тому для досягнення сталого довгострокового розвитку бізнесу фермерам важливо розуміти основні фактори, що впливають на їх процвітання, успіх і продуктивність. Зростаюча глобалізація у світі, відкритість та інтеграція посилюють важливість цих факторів. У зв'язку з довгостроковим зростанням необхідно зробити об'єктивну оцінку поточного становища компанії, її фінансових можливостей і спроможності порівняно з її власними цілями та конкуруючими підприємствами в галузі.

С.-г. компанії останнім часом характеризуються стагнацією ефективності виробництва, тобто стагнацією загального с.-г. виробництва України. Стагнація валової продукції с.-г. була зумовлена падінням вартості через ціни (переважно сире коров'яче молоко та забійні свині) та збільшенням виробництва майже всіх основних видів продукції рослинництва (крім ячменю, зернобобових та фруктів) і тваринництва. виробництва (крім коров'ячого молока). Зараз на бізнес-середовище впливають переважно торговельні ризики, що виникають через нестабільність ринків с.-г. продукції, систему підтримки ЄС в рамках спільної с.-г. політики та внутрішні фактори, зокрема вплив законодавства, економічних та фінансових інструментів (національна допомога, позики, страхування, податки та збори у фонди тощо), а також управлінські рішення

та заходи жорсткої економії на підприємствах. Зацікавленість національної чи регіональної спільноти в процесах розвитку с.-г., які викликані проектами або заходами аграрної політики, вимагає зміни масштабу та, водночас, використання специфічних економічних інструментів.

Аграрні компанії є динамічними організаціями з довготривалими процесами трансформації. Вони були викликані сигналами із зовнішнього середовища або викликані рішеннями фермерів, що виникли внаслідок зміни внутрішніх умов. Аграрна політика пропонує інструменти та фінансові ресурси, які підтримують бажані орієнтири трансформації та, таким чином, покращують рівень їхнього фінансового здоров'я.

Для проведення кваліфікаційного дослідження нами було обране державне с.-г. підприємство ДДС ІОБ НААНУ. Специфіка роботи даного підприємства знаходиться в межах вирощування с.-г. культур та надання послуг в с.-г.

На рис. 2.1 наведено структура земельних угідь ДДС ІОБ НААНУ.

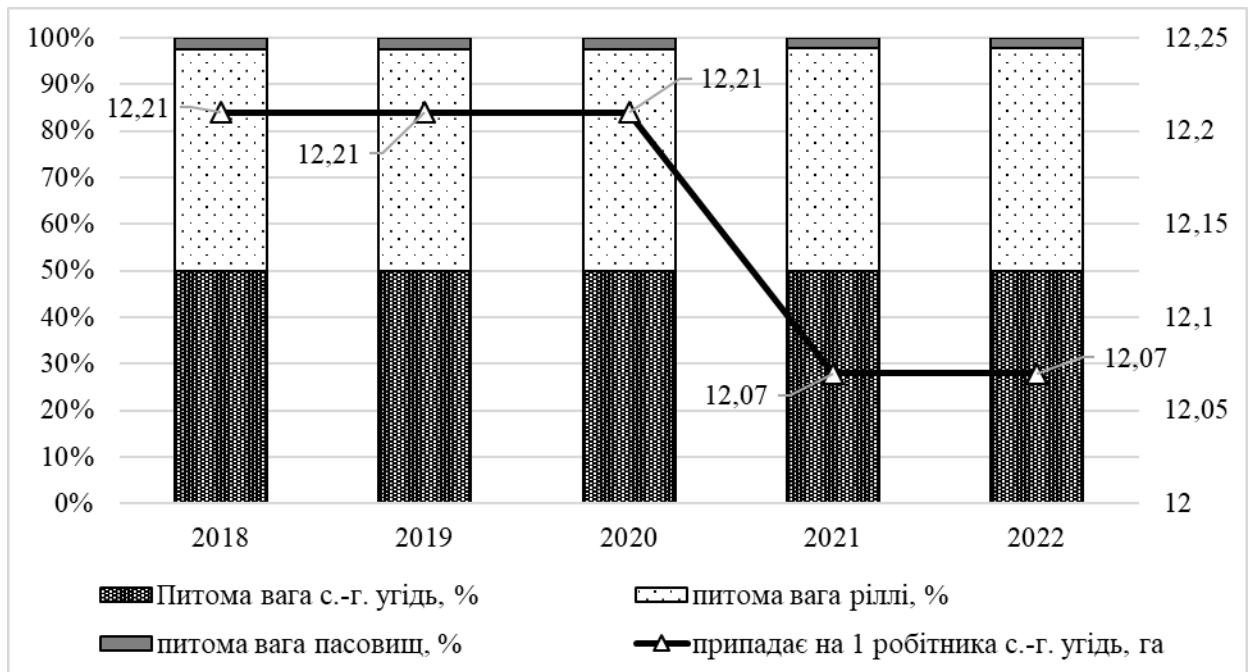

Рис. 2.1. Структура земельних угідь ДДС ІОБ НААНУ

За період 2018 – 2022 рр. структура земельних угідь має незначні зміни в меншу сторону. Але ці зміни незначні. Всього підприємству належить 404 га – це загальна земельна площа; 350 га з них – це с.-г. угіддя, а з них 334 га –

це рілля. Під пасовища відведено незначну кількість території. На одного робітника припадає 12,07 га с.-г. угідь, з них 11,52 га – це рілля.

Основна специфіка діяльності підприємства – вирощування с.-г. продукції рослинництва. Питома вага с.-г. продукції за аналізований період майже не змінилася, не враховуючи незначні коливання в ту, чи іншу сторону певного продукту. Це говорить про незмінність та стабільність діяльності ДДС ІОБ НААНУ. Структура с.-г. продукції ДДС ІОБ НААНУ за 2018 р. та 2022 р. наведено на рис. 2.2.

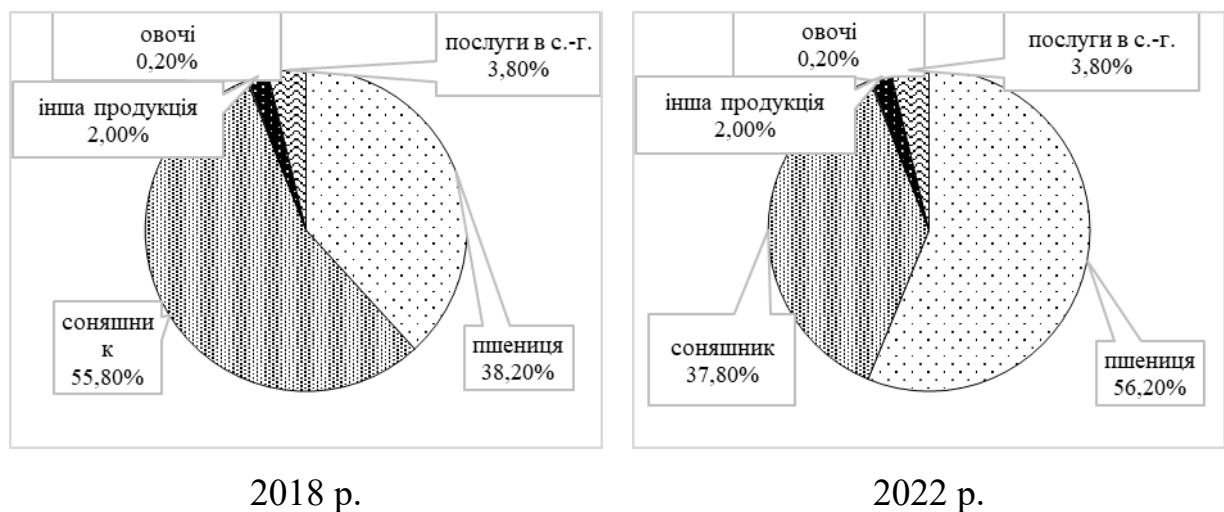

Рис. 2.2. Структура с.-г. продукції ДДС ІОБ НААНУ за 2018 р. та 2022 р., %

Як бачимо з рис. 2.2., питома вага в структурі с.-г. продукції за аналізований період по випуску овочів, іншої продукції та наданню с.-г. послуг залишилась незмінною (з незначним коливанням в інші роки, які лежать в межах 2018 – 2022 рр.). А от питома вага пшениці та соняшника з 38,2% та 55,8% в 2018 р. змінилась на 56,2% та 37,8% відповідно. Тобто питома вага пшениці зросла в 2022 р. Причому до 2022 р. це відбувалось поступово і навіть в 2020-2021 рр. питома вага соняшника була більшою за питому вагу пшениці. Але в 2022 р., у зв'язку з військовою агресією росії, тимчасово окупованими територіями України, а це великі посівні площі, на яких вирощувалась пшениця, постало питання, щодо уникнення голоду в країні. Та на державному рівні було прийнято рішення, щодо збільшення посівних площ під пшеницю. Хоча на нашу думку соняшник також відіграє

стратегічну роль в структурі с.-г. продукції і Україна крім пшениці експортує також і соняшкову олію.

Аграрний сектор будь-якої країни прямо чи опосередковано впливає на матеріальний добробут кожного члена суспільства. Близько 50% усіх товарів, що експортуються Україною, становить продукція АПК та харчової промисловості, які взаємопов'язані між собою. А отже, роль аграрного сектору в соціально-економічному розвитку країни полягає у позитивному впливі на інші галузі економіки. Важливість економічного розвитку аграрного сектору України для економіки в цілому полягає в стрімкому зростанні виробництва та експорту протягом останніх десятиліть. Внаслідок бойових дій на Заході країни, різкого падіння промислового виробництва та металургійного експорту призвело до прискореної структурної перебудови економіки України, значного підвищення значення аграрного сектора в її структурі та експорті. Удосконалення системи управління с.-г. підприємствами шляхом впровадження сучасних досягнень управління.

Паралізувати с.-г. сектор України було основною метою російського вторгнення в Україну. росія успішно атакувала українські ферми та поля, склади та транспортну інфраструктуру, а також с.-г. НДІ. Ці атаки вплинули на низку врожаїв пшениці одразу: пшеницю, посіяну у 2020 р. та зібрану у 2021 р., яка експортувалася на початку 2022 р.; пшениця, посіяна в 2021 р., все ще в землі на момент нападу та зібрана влітку 2022 р.; і майбутні врожаї, посів і збирання яких залежатимуть від наявності сировини та стану інфраструктури цього року та наступних років. За даними USDA, Україна експортувала близько 17 млн. т. пшениці з урожаю 2020–2021 рр., тоді як USDA прогнозує, що експорт України з урожаю 2022–23 рр. впаде до 10 млн. т. Передвоєнний експорт с.-г. продукції становив 27,8 млрд. дол., що становило 41 % загального експорту України. Напади росії зменшують доходи уряду України та добробут мільйонів сімей, які покладаються на СГ як засіб існування, а також продовольчу безпеку для країн, які покладаються на Чорне море для імпорту пшениці, соняшникової олії, кукурудзи, ріпаку,

ячменю та інших основних с.-г. експортних товарів України. Українська с.-г. транспортна інфраструктура, складська інфраструктура, промисловість добрив і робоча сила зазнали різного рівня пошкоджень і руйнувань після початку війни. Не менш критично важливі для продуктивності с.г., ці сектори заслуговують на особливу увагу серед зусиль, спрямованих на відновлення с.г. України [78].

До війни Україна експортувала до 98 % своєї с.-г. продукції через Чорне море, причому близько половини експорту проходило через суміжні порти Одеса, Чорноморськ і Південний. У 2021 році український експорт с.-г. продукції в середньому становив понад 4 млн. т. на місяць, при цьому літні та осінні поставки перевищували 6 млн. т. Згідно з укладеною за посередництва ООН зерною угодою понад 100 кораблів безпечно перетнули Чорне море за один місяць, перевозячи близько 2 млн. т. с.-г. продукції світовим імпортерам. Ця угода є перемогою ООН і представляє модель для транспортувань під час війни, але не відновлює довоєнні можливості України для морської торгівлі с.-г. продукцією. Оскільки росія продовжує загрожувати портам України, а Україна продовжує захищати своє узбережжя від нападу десанта, обсяг торгівлі через Чорне море залишатиметься обмеженим, а страхування суден, що прямують у Чорне море, залишатиметься високою. Збільшення обсягів та зниження вартості українського аграрного експорту потребує визначення та укріплення альтернативних маршрутів.

Постійний рух і зміна активів в економіці та їх роль у здійсненні в.-к. циклу обумовлює необхідність вивчення недоліків управління змінами в структурі активів і капіталу, оскільки це найважливіша частина фінансового менеджменту. Недоліком реалізації політики управління ОК є визначення його складу, з метою забезпечення безперервної діяльності аграрного підприємства. Також ми вважаємо, що не останню роль у цьому відіграє співвідношення ціни та якості. Вирішити дані недоліки можна за допомогою вивчення структури капіталу, його прогнозування. Проблема прогнозування

оптимального розміру та структури активів і капіталу полягає в макроекономічній та макрофінансовій нестабільності. Це потребує доповнення теоретичними знаннями про методи та підходи до прогнозування змін активів і капіталу, а також їх активного введення в хід правління аграрним підприємством.

В таблиці 2.1 наведено дані, щодо використання ОЗ та ОФ аграрного підприємства ДДС ІОБ НААНУ.

Таблиця 2.1

Використання ОЗ та ОФ ДДС ІОБ НААНУ

Джерело	2018	2019	2020	2021	2022	2022/2018, %
Вартість ОЗ	17440	22800	215070	235244	394750	2263
Вартість ОА	965	20123	21855	17844	15471	1603
Фондозабезпеченість	412	7523	67589	77256	12845	3118
Фондоозброєність	42	812	8756	8413	1852	4410
Фондовіддача	417	22	3	4	22	5
Фондомісткість	31	682	4253	4060	748	2413

Використання ОЗ та ОФ ДДС ІОБ НААНУ позитивне. Негативні тенденції, зумовлені загостренням економічної кризи, бойовими діями, дестабілізацією суспільно-політичного життя, пандемією COVID-19. Основним джерелом досягнення якісної структуризації активів і капіталу є прибуток підприємства, який залишається в розпорядженні підприємства. В умовах фінансової кризи залучення капітал несе значні ризики втрати фінансової стабільності. Тому ми пропонуємо при формуванні стратегії економічного розвитку в частині нарощування майнового потенціалу звернути увагу на мобілізацію резервів зростання, прибутку для всіх видів діяльності.

Праця є вирішальним ресурсом для багатьох галузей с.г. Для деяких с.-г. операцій, посів, прополка, обрізка та збирання врожаю потрібні сезонні робітники. Іншим фермам і агробізнесам потрібен постійний і надійний

резерв працівників цілий рік. Недостатня кількість працівників в с.г. є серйозною проблемою для всієї країни. В таблиці 2.2 наведена інформація щодо динаміки трудових ресурсів ДДС ІОБ НААНУ.

Таблиця 2.2

Трудові ресурси ДДС ІОБ НААНУ, тис. грн.

Джерело	2018	2019	2020	2021	2022	2022/2018, %
Валова продукція, всього, в т.ч.	2548	3068	5661	6247	7243	284
рослинництво	2182	2634	5035	6025	7073	324
с.-г. послуги	366	434	326	222	170	46
Кіл-сть працівників	29	29	29	29	25	86
Витрати праці	1799	1861	2139	3058	3945	219

З таблиці 2.2 можемо здійснити наступні висновки: розмір валової продукції за аналізований період збільшився майже втричі. Зросли також і витрати на оплату праці, більш як два рази. А от кількість працівників, при незмінності на протязі 2018-2021 рр., в 2022 р. зменшилась на 4 працівника. Це пояснюється важкою економічною ситуацією в цілому по країні, що призводить до скорочення працівників. Можна виділити п'ять основних елементів, що впливають на рівень заробітної плати в с.г.:

- зростання с.г.;
- ціни на продукти харчування та продовольча безпека;
- пропозиція робочої сили;
- не с.-г. зайнятість;
- мінімальна заробітна плата.

Зростання продуктивності с.г. може призвести до стійкого зменшення голоду та бідності, оскільки доходи фермерів зростають услід за підвищенням продуктивності. Збільшення доходів фермерів і підвищення заробітної плати працівників с.г. створює підвищений попит на основні не с.-г. продукти та послуги в сільській місцевості. Домогосподарства витрачають

понад 70% своєї зарплати на їжу. Зростання цін на продовольство може підштовхнути значну кількість найманих робітників та їхніх сімей за межу бідності або ще далі. Підвищення заробітної плати та забезпечення продовольчої безпеки є тісно пов'язаними питаннями для працівників с.г. та їхніх профспілок. З метою оцінки ефективності використання виробничих ресурсів ДДС ІОБ НААНУ, нами було проведено аналіз її діяльності. Результати аналізу наведено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Показники діяльності ДДС ІОБ НААНУ

Джерело	2018	2019	2020	2021	2022	2022/2018, %
на 100 га с.-г. угідь:						
ОФ, тис. грн.	627	628	1040	1120	1455	232
затрат праці, тис. грн.	123	118	170	210	247	201
вироблена продукція, тис. грн.	720	877	1618	2074	3040	422
Рівень рентабельності, %	0,3	0,5	0,6	0,6	0,8	0,5

Аналіз діяльності ДДС ІОБ НААНУ показав, що при нестабільності ситуації в Україні підприємство працює і виконує поставлені перед ним задачі.

Сільське господарство впливає на світову торгівлю, підтримує створення робочих місць і заохочує економічний розвиток. За даними USAID, країни з сильним с.-г. сектором спостерігають зростання зайнятості в інших секторах. Країни зі зростанням продуктивності сільського господарства та міцною с.-г. інфраструктурою також мають вищі доходи на душу населення, оскільки виробники в цих країнах впроваджують інновації за допомогою технологій і методів управління агропідприємствами для підвищення продуктивності та прибутковості сільського господарства [78].

2.2. Загальний аналіз фінансового стану ДДС ІОБ НААНУ

Актуальною проблемою є оцінка фінансового стану підприємств як державного, так і приватного секторів. Діяльність с.-г. дуже специфічна, оскільки безпосередньо залежить від політики субсидування держави, а агробізнес стикається з дедалі більшою конкуренцією, особливо з боку підприємств третіх країн. Підтримка агробізнесу супроводжується значною бюрократією та адмініструванням.

Значення фінансового результату у діяльності організації складно переоцінити, оскільки він виступає джерелом фінансових ресурсів для реінвестування та розвитку виробництва; для проведення н.-д. та д.-к. робіт з метою впровадження інноваційних розробок; для стимулювання працівників у вигляді виплати премій та проведення соціальної політики зі створення сприятливого мікроклімату; для благодійної діяльності.

Поширеною помилкою при оцінці стану с.-г. підприємства є зосередження виключно на виробничій стороні його діяльності. Фінансовий аналіз є потужним інструментом управління. Основи фінансового аналізу застосовують для визначення особливостей роботи с.-г. підприємства. Співвідношення та показники допомагають виявити потенційні проблеми в роботі с.-г. підприємства, будь то контроль витрат, управління боргом, маркетингові проблеми чи навіть проблеми управління виробництвом.

Фінансовий аналіз надає менеджеру допомогу в прийнятті рішень. Засобами для прийняття рішень є часткові бюджети та звіти про рух грошових коштів. Частковий бюджет — це швидкий і простий метод аналізу невеликих змін у операції. Звіт про рух грошових коштів – це місячний (або кварталний) перелік усіх надходжень і відтоків грошових коштів із зазначенням очікуваного надлишку або дефіциту грошових коштів за кожний період. На нашу думку, звіт про рух грошових коштів є найпотужнішим і найкориснішим фінансовим звітом у повсякденній роботі с.-г. підприємства.

Фінансовий аналіз роботи с.-г. підприємства проводиться для визначення фінансового стану та ефективності бізнесу. Фінансовий аналіз с.-г. підприємства має зосереджуватися як на його теперішньому становищі (так званому фінансовому становищі), результатах його операцій, так і на його минулих фінансових рішеннях (так званих фінансових показниках). Фінансовий стан стосується загальних ресурсів, які контролюються фермерським бізнесом, і загальної суми претензій до цих ресурсів в один момент часу. Показники фінансового стану дають вказівку на здатність с.-г. підприємства протистояти ризикам. Він також надає орієнтир для порівняння з результатами майбутніх бізнес-рішень щодо діяльності. Фінансові результати відносяться до результатів виробничих і фінансових рішень с.-г. підприємства за один або кілька періодів часу. Показники фінансової ефективності включають вплив зовнішніх сил, які знаходяться поза будь-яким контролем (наприклад, посуха, державні медичні норми, які обмежують продаж молока або закордонний імпорту замороженого м'яса), а також результати операційних і фінансових рішень ферм, прийнятих при діяльності.

Фінансовий аналіз проводиться за допомогою фінансових показників, отриманих з економічних даних. Недоліком фінансових показників є маргіналізація нефінансових аспектів суб'єкта оцінювання. Усі рішення, прийняті керівництвом, відображаються як зміна економічних даних, звичайно з деякою затримкою в часі.

Фінансовий аналіз можна розділити на п'ять груп, а саме платоспроможність, ліквідність, прибутковість, обслуговування боргу та ефективність. Загалом можна використовувати близько 16 коефіцієнтів, але ми зосередимося лише на найбільш фундаментальних. За останні кілька десятиліть було досягнуто значного прогресу в стандартизації фінансової звітності в сільському господарстві. Це дозволяє коефіцієнтам і вимірюванням, які зазвичай використовуються в інших галузях, стати стандартними у фінансовому світі фермерів. Окремий фермер може виміряти та зрозуміти сильні та слабкі сторони свого фінансового життя, а також

порівняти свою ситуацію з конкурентами. За допомогою хорошої фінансової звітності можна зробити чудові вимірювання щодо: ліквідності, платоспроможності, прибутковості, платоспроможності та ефективності. Баланс необхідний для вимірювання ліквідності та платоспроможності. Щоб виміряти прибутковість, також необхідний хороший звіт про прибутки та збитки з урахуванням нарахування. Звіт про рух грошових коштів дозволяє розрахувати платоспроможність.

Аналізувати ми будемо на основі фінансової звітності ДДС ІОБ НААНУ. Фінансова звітність є важливим інструментом для управління с.-г. підприємством. В таблиці 2.4 наведено показники майнового стану ДДС ІОБ НААНУ, які характеризують його потенціал.

Таблиця 2.4

Зміна показників майнового стану ДДС ІОБ НААНУ на протязі 2018-2022 рр.

Джерело	2018	2019	2020	2021	2022	2022/2018, %
коєф. зношення ОЗ ($K_{\text{зн ОЗ}}$)	39	50	52	55	58	149
коєф. оновлення ОЗ ($K_{\text{он ОЗ}}$)	60	50	48	45	42	70
коєф. мобільності А ($K_{\text{моб А}}$)	33	51	20	10	25	76

З огляду на показники майнового стану ДДС ІОБ НААНУ можемо стверджувати, що за період з 2018 р. по 2022 р. ОЗ застаріли, $K_{\text{зн ОЗ}}$ збільшився на 49%. А от оновлення ОЗ за цей же період проводилося не в повну міру. Так $K_{\text{он ОЗ}}$ з 2018 р. по 2022 р. знизився майже на 30%. $K_{\text{моб А}}$ знизився на 24%. Якщо говорити про залучення інвестицій для розвитку підприємства, це поганий знак. Судячи з значення та отриманого нами результату $K_{\text{моб А}}$ ДДС ІОБ НААНУ не має можливості швидко адаптуватися під зміни ззовні. Також даний показник говорить про погану гнучкість підприємства. Але ми не можемо по одному показнику говорити про

неможливість залучення інвестицій, потребується ще подальші дослідження. Необхідно звернути увагу на оновлення ОЗ, тобто оновлення техніки. Одною із труднощів при аналізі витрат на обладнання та/або техніку є те, що вони змінюються з часом. Спочатку амортизація, як правило, висока, особливо для машини, придбаної новою, але з часом знижується. Так само витрати на відсотки (якщо оновлення здійснюється за рахунок кредитування) спочатку є високими, але поступово зменшуються. Незалежно від того, чи є відсотковою вартістю грошові кошти, сплачені за позику, чи альтернативною вартістю, заснованою на втраченому доході через продовження володіння машиною рік за роком. З іншого боку, витрати на ремонт можуть бути незначними або зовсім відсутніми, коли обладнання та/або техніка ще перебуває на гарантії, але з часом збільшуються, оскільки деталі зношуються та потреби в технічному обслуговуванні зростають. Витрати на паливо та мастило зазвичай не сильно змінюються з часом, хоча старіший двигун може з часом втратити певний ступінь ефективності палива.

Наступні показники, які ми розглянемо – це рентабельність та ліквідність (рис. 2.3 та 2.4).

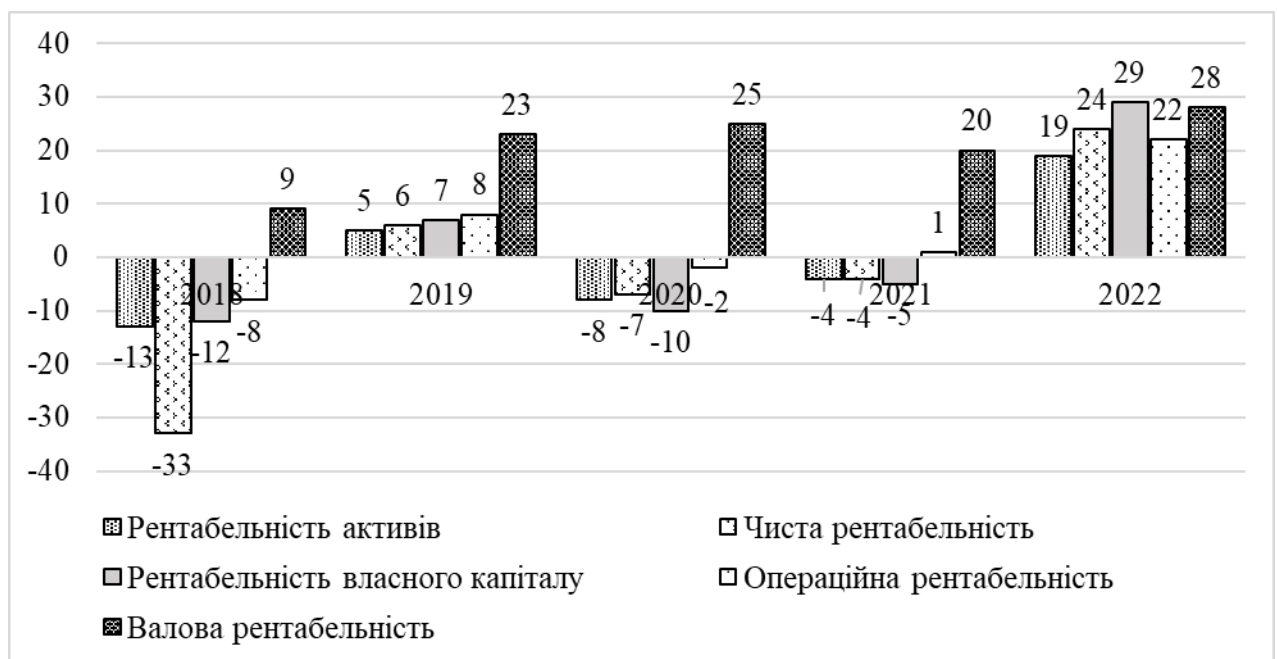

Рис. 2.3. Рентабельність діяльності ДДС ІОБ НААНУ, %

Рентабельним ДДС ІОБ НААНУ було лише в 2019 та 2022 роках, а в 2018 р, 2020 р. та 2021 р., крім валової рентабельності в 2019-2020 рр., інші види рентабельності були негативні.

Увага кожного керівника здебільшого зосереджена на прибутковості певного підприємства. Тому для досягнення оптимального рівня рентабельності керівникам підприємств необхідно уважно вивчити зміст і суть нинішніх понять. Тільки такий ґрунтовний підхід може зробити управлінські рішення ефективними. Підвищення рентабельності с.-г. продукції є основним напрямком діяльності с.-г. підприємств. Надзвичайно важливо створити надійну платформу та найняти професійний та компетентний персонал. Такі умови забезпечать сталий розвиток сільської економіки всієї країни та забезпечать н.-т. і соціальний прогрес.

Індустрія с.г. є одним з головних учасників ВВП у світі, оскільки сектор щодня годує мільярди людей. Згідно з даними Світового банку, с.-г. промисловість становила 4% світового ВВП у 2021 році, а в деяких країнах, що розвиваються, він може становити понад 25% ВВП. Окрім фактичних фермерських операцій, с.-г. бізнес відноситься до виробництва та розповсюдження с.-г. продукції, обладнання та приладдя, машини та інші послуги, пов'язані з фермерськими господарствами.

Ліквідність – це спроможність підприємства легко погасити свої майбутні короткострокові борги за рахунок поточних активів, не порушуючи нормального функціонування підприємства. Або, кажучи повсякденними словами, чи має підприємство достатньо ліквідних активів, щоб покрити будь-які борги або майбутні платежі протягом наступного року. Ліквідність це не грошові потоки. Грошовий потік вимірює надлишок (або дефіцит) готівки протягом кожного періоду, тоді як ліквідність просто дивиться на поточні активи (ПА) та поточні зобов'язання (ПЗ) в певний момент часу. Бізнес може мати низьку ліквідність, але сильний грошовий потік. І навпаки, бізнес може мати високу ліквідність і поганий грошовий потік, але ненадовго. Ліквідні активи - це більшість активів, які перераховані в розділі

поточних активів свого балансу - готівка, заощадження, запаси для продажу та дебіторська заборгованість. До ПЗ належить основна сума до сплати та нараховані відсотки за строковими боргами, операційні залишки кредитів та будь-які інші нараховані витрати.

Ліквідність діяльності ДДС ІОБ НААНУ за 2018-2022 рр. вказує на спроможність підприємства погасити свої борги (рис. 2.4). Тому керівництву потрібно звернути на це увагу, так як взяття кредиту у банку дозволить інвестувати ці кошти в розвиток та отримати більший прибуток у майбутньому.

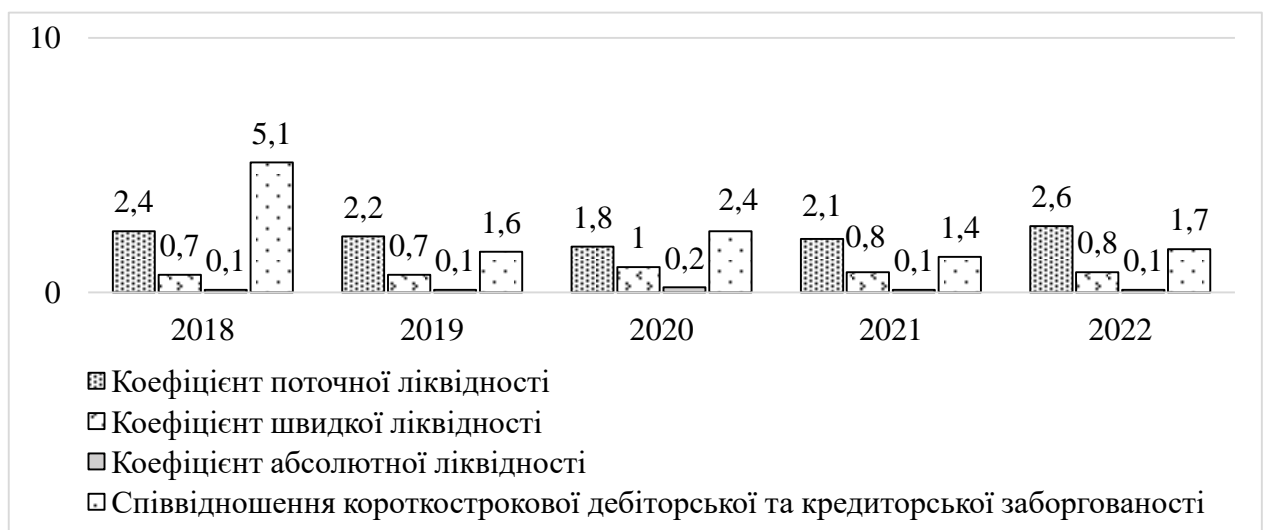

Рис. 2.4. Ліквідність діяльності ДДС ІОБ НААНУ, %

Існує два загальних способи покращити ліквідність – збільшити ПА або зменшити ПЗ. Розглядаючи ці варіанти глибше, ми можемо знайти кілька практичних методів покращення ліквідності. Щоб збільшити наші ПА, можна:

- продати непотрібні необоротні активи та зберігати отримані кошти в заощадженнях або використовувати їх для погашення ПЗ;
- підвищити ефективність виробництва, щоб знизити операційні витрати (без шкоди для якості!) – тоді збережеться запас у заощадженнях;
- створити запаси (за потреби). Це може стати подушкою на випадок поганих часів. Або продати непотрібний інвентар і використати виручені кошти для зменшення деяких ПЗ;

- зробити заощадження. Зменшити витрати, стримати капітальні покупки та використати будь-які надлишки готівки, щоб збільшити ощадні рахунки.

Щоб зменшити свої ПЗ:

- використати надлишок готівки для погашення КЗ, залишків поточних кредитів або для попередньої оплати термінових боргів;

- рефінансувати строковий борг на більш тривалий термін або за нижчими процентними ставками. Будь-який метод може зменшити річні виплати боргу.

Фірма може виживати та/або процвітати з поганою ліквідністю, але керівництво має бути наготові. Щоб подолати низьку ліквідність у короткостроковій перспективі, фірма повинна мати потужний грошовий потік і/або доступ до операційних фондів на випадок надзвичайних ситуацій. У довгостроковій перспективі («хронічна» низька ліквідність) фірма повинна мати високу прибутковість та/або високу платоспроможність. Ми не вважаємо, що ліквідність чи платоспроможність є найважливішими сферами фінансового аналізу для бізнес-менеджера.

Грошовий потік, фінансова ефективність, платоспроможність і прибутковість набагато важливіші в повсякденному управлінні бізнесом. Але це не означає, що можна ігнорувати ліквідність і платоспроможність – вони важливі, якщо дивитися на загальний фінансовий стан агробізнесу. Багато кредиторів стурбовані ліквідністю та платоспроможністю бізнесу, і це справедливо, особливо щодо великих операцій та капіталомістких операцій. Є ймовірність, що кредитори будуть уважно дивитися на ліквідність і платоспроможність, коли подається заявка на позику. Ризик ліквідності та якість кредиту переплітаються, оскільки с.-г. виробники часто є клієнтами як кредитів, так і депозитів. Високі ціни на сировину можуть призвести до різкого зростання депозитів у місцевих банках і скорочення поточного попиту на позики.

2.3. Формування інвестиційних ресурсів ДДС ІОБ НААНУ

Прибуток с.-г. підприємств є основним показником реалізації процесу с.-г. виробництва, є одним із вирішальних критеріїв ефективності аграрного сектору. Щоб підвищити прибутковість у дедалі більшому конкурентному та нестабільному середовищі, фермери повинні мати глибоке розуміння факторів прибутку та мати тактичні плани управління. Для багатьох ціна матиме найбільший вплив на прибуток, але невеликі зміни, внесені в бізнес, часто є більш досяжними та можуть мати більший загальний вплив на прибуток. Наприклад, збільшення ціни та виробництва на 10% разом зі зниженням витрат на 10% подвоїть прибуток.

Аналіз підприємства допомагає керівнику визначити прибутковість кожного підприємства, а також потенційні методи підвищення прибутковості. Аналіз підприємства також дозволяє менеджеру порівнювати різні виробничі системи. Наприклад, менеджери можуть подивитися на рентабельність традиційного обробітку кукурудзи порівняно з нульовим обробітком; Бюджети підприємства для кожної виробничої системи дозволяють їм вивчити необхідні вхідні ресурси, очікуваний випуск (дохід) та інші аспекти підприємства. Планування всього господарства – це метод визначення найприбутковішої групи підприємств, враховуючи ресурси для діяльності. Планування всієї ферми може бути таким же простим, як побудова бюджету всієї ферми (із ряду бюджетів підприємства), або воно може включати більш складні методи, такі як лінійне програмування або аналіз симуляції.

Управління бізнесом для обмеження збитків є таким же важливим, як і максимізація прибутку. Тому важливо розуміти гнучкість і стійкість структури витрат бізнесу. Існують ключові методи управління та навички, які фермери можуть використовувати для подальшого підвищення прибутковості бізнесу. Щоб підтримувати та підвищувати прибутковість, керівникам с.-г. підприємств потрібно буде глибоко розуміти чинники

прибутку, а також мати плани та тактичні стратегії для прибуткового управління своїм бізнесом у низці можливих сценаріїв. Основні чинники прибутку – ціна, виробництво, витрати та управління. Знання факторів прибутку ферми допомагає менеджерам аналізувати ризики та стійкість свого бізнесу та приймати більш обґрунтовані рішення щодо витрат. Зважаючи на значну нестабільність як цін, так і виробництва, керівники ферм повинні мати стратегії, які згладжують коливання цін і дозволяють коригувати витрати виробництва. При аналізі рентабельності бізнесу важливо дивитися не тільки на валову маржу, а й охоплювати всі статті витрат, особливо великі постійні витрати, такі як витрати на фінансування та витрати на обладнання. Критично досліджуючи повну структуру витрат свого бізнесу, менеджери можуть:

- оцінити гнучкість свого бізнесу в різних сценаріях виробництва;
- знати наслідки цінових рішень для прибутку;
- оцінити витрати на вхідні ресурси;
- ефективніше планувати майбутнє.

Аналіз активів ДДС ІОБ НААНУ наведено в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Аналіз активів ДДС ІОБ НААНУ, тис. грн.

Джерело	2018	2019	2020	2021	2022	2022/2021, %
Активи, всього	206,3	9399,4	9412,2	9224,5	8420,8	91,3
Необоротні активи	204,8	7540,3	9224,5	7641,8	6743,9	88,3
Оборотні активи	85,9	3811,1	187,6	819,0	1676,9	204,7

Якщо порівнювати 2022 р. з 2018 р., то активи підприємства зросли більш як 40 разів. Але при порівнянні 2022 р. з 2021 р., то активи в цілому зменшились на 8,7%. Необоротні активи в 2022 р. зменшились на 11,7%. А от оборотні активи збільшились на 104,7%.

Визначення того, які активи є операційними, а які – неопераційними, важливо для розуміння внеску доходу від кожного активу, а також для

визначення того, який відсоток доходів компанії надходить від її основної діяльності. Активи допомагають утримувати бізнес на плаву. Вони можуть бути продані в періоди бідності, використані як застава під час розширення та допоможуть створити здоровий баланс. Бізнес-активи варіюються від готівки в касі до будівель, патентів і логотипів. Кожен актив, який купує компанія, є великою інвестицією. Щоб забезпечити максимальну віддачу від інвестицій для кожного активу, компанії наймають кваліфікованих менеджерів з активів. Менеджери активів формують потрібні команди для регулярного обслуговування активів. Технічне обслуговування цих елементів може ґрунтуватися на рекомендаціях щодо профілактичного обслуговування або реактивному технічному обслуговуванні, коли машини виходять з ладу.

Щоб компанії отримували найвищу віддачу від своїх інвестицій, менеджери активів повинні підтримувати технічне обслуговування в режимі попереджувального або прогнозованого обслуговування, а не реактивного. Випереджаючий підхід до технічного обслуговування активів допоможе уникнути злому. Це дозволяє машинам служити довше, менше виходити з ладу і рідше вимагати аварійного ремонту.

Добре утримання активів має вагомість для успіху, безпеки та прибутковості компанії. Якщо активами погано керувати, вони не прослужать так довго, а машини нерідко виходять з ладу, що призведе до зупинки виробництва.

Аналіз пасивів ДДС ІОБ НААНУ наведено в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Аналіз пасивів ДДС ІОБ НААНУ, тис. грн

Джерело	2018	2019	2020	2021	2022	2022/2021, %
Пасиви, всього	206,3	9399,4	9412,2	9224,5	8420,8	91,3
Власний капітал	128,7	6466,8	6532,9	6066,7	6026,7	99,3
Поточні зобов'язання	77,6	2935,5	2839,6	2394,1	2394,1	100,0

Якщо порівнювати 2022 р. з 2018 р., то пасиви підприємства також зросли більш як 40 разів. При порівнянні 2022 р. з 2021 р., то власний капітал зменшився на 0,7%, а ПЗ залишились без змін.

Якщо активи є власністю підприємства, пасиви є його юридичними зобов'язаннями (тобто претензії сторонніх осіб на активи підприємства). Активи та пасиви є правою та лівою сторонами балансу компанії. Цей баланс, у свою чергу, є важливим інструментом, який дає інформацію про економічний стан компанії. Якби бізнес був живим організмом, це були б його життєві ознаки. Активи та пасиви є ключовими складовими фінансового стану компанії. Доходи та витрати відображають потік грошей через операції компанії.

На основі фінансової звітності ДДС ІОБ НААНУ ми маємо уявлення про фінансові результати його діяльності (рис. 2.5).

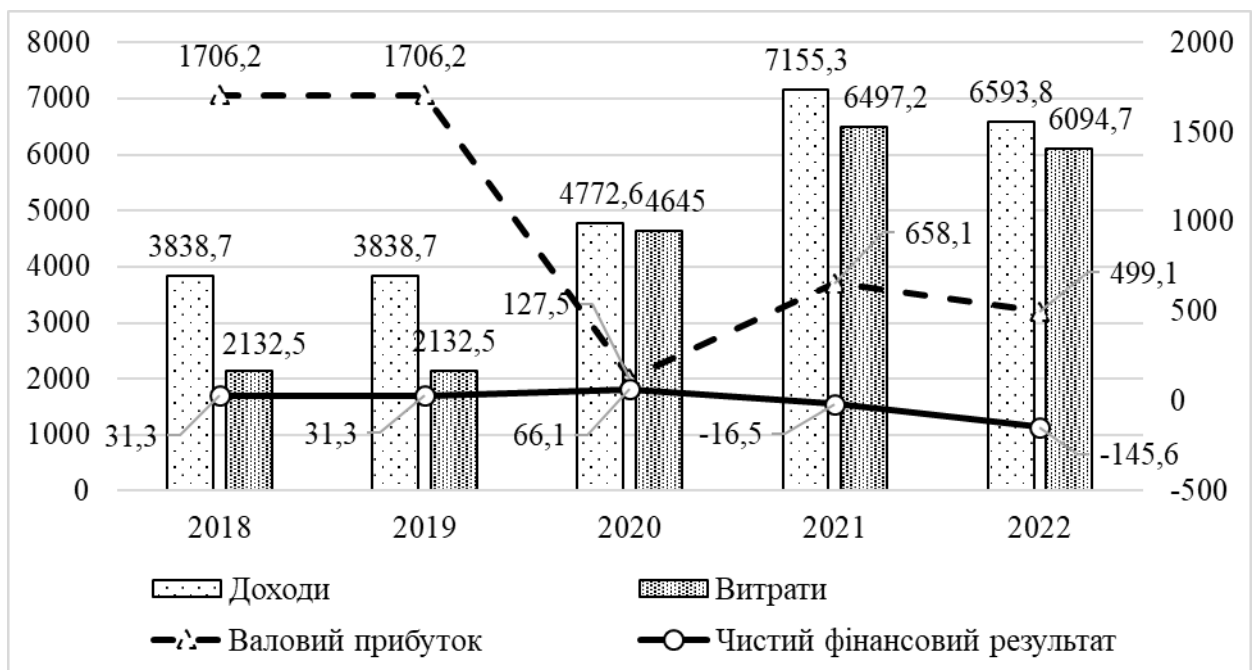

Рис. 2.5. Фінансові результати діяльності ДДС ІОБ НААНУ, тис. грн.

Результати аналізу свідчать про те, що останні 2 роки на підприємстві не все так добре. При зниженні валового прибутку з 2018 р. по 2022 р., знижується і чистий фінрезультат. І навіть в 2021-2022 рр. він від'ємний.

Частина ліквідних активів і власного капіталу може бути швидко збільшена шляхом капіталізації прибутку з відповідним скороченням позик і кредитів; також можуть формуватися резервні фонди. Здатність стимулювати зростання капіталу підприємства зсередини забезпечується шляхом капіталізації частини отриманого доходу, тобто його спрямованості на зростання активів. Чим більший розмір капіталізації прибутку, тим більше зростають чисті активи підприємства та його вартість. Абсолютний розмір прибутку підприємства не дозволяє проаналізувати ефективність функціонування підприємства чи рівень привабливості окремого виду продукції.

Розглядаючи позику для фінансування інвестиційної політики агропідприємства, менеджери повинні переконатися, що інвестиція приносить більший прибуток, ніж вартість боргу, і в ідеалі прибуток має бути достатнім для погашення боргу протягом 10-15 років.

Високоєфективні менеджери с.-г. бізнесу поділяють деякі загальні методи управління та навички, які ще більше підвищують прибутковість їхнього бізнесу. Прибуток різниться в різних фермерських господарствах та залежить від змін у ціні, виробництві та витратах. Знання факторів прибутку ферми допомагає менеджерам аналізувати ризики та стійкість свого бізнесу та приймати рішення щодо витрат протягом сезону та між сезонами. Саме здатність фермера ефективно керувати кожним із цих факторів визначає прибутковість агробізнесу за низки умов. Управлінські навички часто є фактором, що розрізняє найкращих і нижчих виконавців, які працюють у схожих умовах.

Завдання полягає в тому, щоб краще інтегрувати малі підприємства на ринки, щоб вони могли зробити с.-г. сектор сильнішим. Досвід показує, що коли с.-г. сектор країни є неконкурентоспроможним, існує більша залежність від імпорту та менше скорочення бідності в сільській місцевості через с.г.

Малі та середні підприємства (МСП) агробізнесу мають вирішальне значення для зв'язку дрібних виробників із національними ринками,

задоволення попиту на продукти харчування та створення робочих місць завтрашнього дня.

Діяльність агропідприємства знаходиться під пильною увагою потенційного інвестора, при прийнятті ним рішення щодо інвестування. Проведемо розрахунки, які б могли зацікавити потенційного інвестора вкласти кошти в розвиток ДДС ІОБ НААНУ.

В таблиці 2.7 наведено дані по с.-г. підприємству ДДС ІОБ НААНУ, які необхідні потенційному інвестору для прийняття рішення щодо інвестування в розвиток певних коштів.

Таблиця 2.7

Інформація для інвестора по ДДС ІОБ НААНУ, тис. грн

Джерело	2018	2019	2020	2021	2022	Середнє значення
Виручка від реалізації	3838,7	3838,7	4772,6	7155,3	6593,8	5239,8
Змінні витрати	1428,8	1428,8	3112,2	4353,1	4083,4	2881,3
Постійні витрати	703,7	703,7	1532,9	2144,1	2011,3	1419,1

При прийнятті рішення, інвестору доцільно використовувати наступні розрахунки (формули 2.1 – 2.3):

$$\text{Валова маржа} = \text{Виручка від реалізації} - \text{Змінні витрати} \quad (2.1)$$

$$\text{Поріг рентабельності} = \frac{\text{Постійні витрати}}{\text{Відсоток доходу від покриття до виручки від реалізації}} \times 100 \quad (2.2)$$

Запас фінансової міцності = *Виручка від реалізації* – *Поріг рентабельності*
або у відсотках до виручки реалізації:

$$\frac{\text{Виручка від реалізації} - \text{Поріг рентабельності}}{\text{Виручка від реалізації}} \times 100 \quad (2.3)$$

Результати розрахунків знесемо в таблицю 2.8

Таблиця 2.8

Результати інвестиційних розрахунків, тис. грн.

Джерело	Розрахунки
Валова маржа	$5239,8 - 2881,3 = 2358,5$
Прибуток	$2358,5 - 1419,1 = 939,4$
Поріг рентабельності	$1419,1 / 939,4 \times 100 = 151,1$
Запас фінансової міцності	$5239,8 - 151,1 = 5088,7$

Проведені розрахунки демонструють позитивний результат. Так що інвестор може вкладати кошти в розвиток підприємства і отримати дохід. Для інвестора є можливості для інтенсифікації та подальшого розвитку рослинництва шляхом систематичного використання мінеральних добрив на основі результатів ґрунтових досліджень та фізіологічного стану с.-г. культур, а також шляхом широкого використання поживних речовин і біодобрив, створених місцевими природними та с.-г. ресурсами.

Інвестиції в с.г. вкрай необхідні, щоб допомогти виправити зламану продовольчу систему. Інвестиції можуть відігравати визначну роль у забезпеченні інклюзивного економічного зростання, екологічної стійкості та скорочення бідності, якщо вони дотримуються деяких ключових принципів, таких як зосередження на місцевих продовольчих ринках, робота з організаціями виробників і повага до прав дрібних виробників, працівників та громади.

Однак, щоб не завдати шкоди, інвестиції повинні підтримувати всі трудові та громадські права. Крім того, уряди повинні стимулювати надходження інвестицій у с.г., а також суворо регулювати, коли інвестиції зроблені. Але, як і будь-які інвестиції, інвестиції в с.г. пов'язані як з можливостями, так і з ризиками. Інвестиції в с.г. можуть бути чудовим способом досягнення довгострокової стабільної прибутковості. Завдяки правильному підходу та відданості сталим практикам інвестиції в с.г. можуть бути вигідною та повноцінною інвестиційною можливістю.

Висновки до розділу 2

В другому розділі кваліфікаційної роботи нами було проведено аналіз фінансового стану с.-г. підприємства ДДС ІОБ НААНУ.

Аналіз показав, що , що фінансова діяльність на підприємстві здійснюється більш-менш стабільно, але в 2020-2022 рр. прослідковується певний спад. Це пояснюється карантинном у зв'язку зі захворюванням на COVID-19 та введенням військового стану.

Судячи з значення та отриманого нами результату $K_{\text{моб. А}}$ ДДС ІОБ НААНУ не має можливості швидко адаптуватися під зміни ззовні.

З метою покращення ОФ на ДДС ІОБ НААНУ варто вилучити з господарського обороту та збалансувати фізично зношене та застаріле обладнання, вживати різні джерела поповнення ОФ, а також підвищити ефективність амортизації, як основного джерела відтворення ОК, удосконалити технологію виробництва, що збільшить віддачу ОФ, спеціалізувати та підвищити концентрацію виробництва, що дає змогу раціональніше застосовувати ОФ, підвищувати фондівіддачу та знижувати фондомісткість, підвищувати кваліфікацію персоналу та покращувати матеріальне стимулювання використання ОФ.

Рентабельним ДДС ІОБ НААНУ було лише в 2019 та 2022 роках, а в 2018 р, 2020 р. та 2021 р., крім валової рентабельності в 2019-2020 рр., інші види рентабельності були негативні. При зниженні валового прибутку з 2018р. по 2022 р., знижується і чистий фінрезультат. І навіть в 2021-2022 рр. він від'ємний.

З врахуванням проведеного дослідження, нами прорахована можливість вкладення коштів потенційним інвестором. Проведені обчислення свідчать про позитивний результат. Так що інвестор може вкладати кошти в розвиток підприємства і отримати дохід.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙ НА АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

3.1. Стратегія формування інвестиційної привабливості виробництва агробізнесу в Україні

АПК – це сукупність сфер, пов'язаних економічними відносинами у сфері виробництва, розподілу, обміну та споживання с.-г. продукції. АПК характеризується взаємозв'язком і взаємозалежністю та великою часткою ризику розвитку, що залежить від характеру кліматичних факторів міжнародної ситуації, політичної та соціальної ситуації. Сучасний аграрний сектор України визначається, як система, в якій існують як зовнішні, так і внутрішні структури разом з їх виробничими, економічними та торговельними відносинами. Структура аграрного сектора включає численні селянські, фермерські підприємства, агрофірми та кооперативи тощо, які відіграють важну функцію у розвитку с.-г. діяльності. С.г. відноситься до давньої людської діяльності в плані зміни інновацій і технологій, агротехнічні прийоми, порівняно з іншими різновидами діяльності, залишаються стабільно консервативними.

Процес продажу с.-г. продукції є досить складною процедурою і незалежно від політичної, економічної та соціальної структури в обов'язковому порядку вимагає державного втручання через встановлені механізми та рівні. Державна підтримка в даному випадку полягає в наданні с.г. різних видів пільг, пошуку каналів збуту продукції, державних стимулів, різних видів закупівлі продукції, стратегічних видів, необхідних в управлінні ринковою системою.

АПК України є однією з основних ланок економіки, що призводить до певних зрушень з боку державної підтримки цієї галузі. Цілеспрямоване та повномасштабне виробництво с.-г. продукції все ще гарантує досягнення

суб'єктом господарювання поставленої мети, основним напрямком діяльності підприємства на наступному етапі мають бути дії, пов'язані з ефективною реалізацією продукції. Необхідно посилити діяльність служби маркетингу у підтримці підприємства з боку держави.

Стратегічний підхід до забезпечення інвестиційної привабливості, що включає заходи з наукового прогнозування, середньострокового планування діяльності галузей, комплексів, галузей економіки, компаній, фірм. У територіальному розрізі ця стратегія пов'язана з розвитком регіонів, окремих територій і країни. Агропромислове виробництво через свою специфіку пов'язане як з просторовим поділом, так і з галузевим принципом організації виробництва.

У методичному плані інвестиційну привабливість можна детально оцінити лише за допомогою кількісних характеристик. Відповідно до розробленої авторами схеми інвестиційна привабливість включає такі складові: а) потенційний обсяг попиту на інвестиції; б) розрахунок економічної ефективності інвестицій; в) суворо встановлений порядок і послідовність інвестиційної діяльності.

З огляду на те, що характер використання інвестиційних ресурсів суттєво відрізняється від кредитних, необхідно проводити інвестиційно привабливий попит з різних позицій у сфері залучення та використання інвестиційних ресурсів. Формування фінансової системи та побудова фінансових відносин між її елементами – це передусім відносини між окремими особами.

Інвестиційний попит викладається в проектах і бізнес-планах і є лише початком інвестиційної діяльності. Для того, щоб останній був привабливим і плідним, необхідно створити відповідні умови, серед яких важливе місце посідає доля продуктів чи послуг, створених за допомогою інвестицій на ринку. Це зрозуміло, адже від цього залежить вигода від інвестиційної діяльності.

Перехід від якісних до кількісних оцінок вимагає спеціальної процедури математичного характеру, оскільки всі задачі за структурою ступеня можливості класифікуються на декілька типів: неструктуровані; слабо структурований; нормально структурований; стандарт.

Оскільки інвестор інвестує в певний бізнес у формі продуктів або послуг, які будуть продаватися на ринку. Саме на ринку змінюються форми власності, купівлі-продажу. При цьому факт купівлі-продажу служить відправною точкою повернення з відсотками на інвестиції. Ця обставина, незважаючи на різні заходи відповідальності між виробником та інвестором, коли виробник несе більшу відповідальність, а інвестор меншу або лише моральну, є визначальною, оскільки фактичні результати інвестиційної діяльності підбиваються на ринку.

Оскільки інвестиції, в тому числі в АПК, мають тенденцію до економічного зростання, необхідно розкрити механізм дії інвестицій. Відповідно до дослідників класичної економічної теорії, таких як А. Сміт, Й. Шумпетер, Дж. Робинсон, Дж. Кейнс та інші [54; 68; 73], інвестиційна дія відбувається через основні фактори виробництва, як праця, капітал, земля, у процесі виконання виробничої функції. Водночас, на їхню думку, виробничу функцію, що виконується з еластичністю, що дорівнює 1, обраховується за формулою (3.1):

$$Y = F \times (K^a \times L)^{1-a} \quad (3.1)$$

де Y – національний дохід або кінцевий суспільний продукт,

K – вартість основного капіталу,

L – трудові ресурси,

a – коефіцієнт еластичності.

Ресурси, використовувані у процесі виробництва, прийнято поділяти на три категорії:

1) основні засоби,

- 2) оборотні кошти і
- 3) фонди обігу.

Ці фонди в натурально-матеріальному та вартісному вигляді представлені у вигляді факторів господарської діяльності (виробничої, комерційної, з надання послуг), а зв'язок між факторами, що вводяться у процес виробництва, і випуском продукції виражається рівнянням виробничої функції 3.2:

$$Y = F \times (L; K) \quad (3.2)$$

де Y – обсяг випуску продукції;

L , K – різні поєднання факторів екстенсивного (L) та інтенсивного (K) виробництва.

Основною метою бізнесу є отримання доходу. У свою чергу, максимізація прибутку – це оптимізація різних видів доходів, які можна оцінити так (формули 3.3; 3.4; 3.5):

$$\text{Загальний прибуток: } VI(B) = P \times Q \quad (3.3)$$

$$\text{Маржинальний прибуток: } MI = \frac{\Delta I(Q)}{\Delta Q} \quad (3.4)$$

$$\text{Середній прибуток: } AI = \frac{IQ}{Q} \quad (3.5)$$

При цьому на результати ринку впливає багато факторів, але не всі цікаві інвестору. Наприклад, стан інфраструктури, при якому залежно від інвестора транспортування чи зберігання с.-г. продукції не має бути цікавим, оскільки його інвестиції витрачаються не за призначенням. Тому інвестора

повинні цікавити такі моменти, як місткість ринку, купівельна спроможність населення, усталені звички та традиції споживання, міжнародні відносини тощо.

Стосовно харчових продуктів, більшу частину яких становлять товари АПК, можна сказати, що Україна з населенням 35 млн осіб, 40,0% з яких складають діти, а 30,0% - люди похилого віку відповідно до ринку міжнародних брендів, місткість вважається середньою.

Що стосується виходу с.-г. продукції на зовнішній ринок, то в останні роки він з різних причин супроводжується великими труднощами. По-перше, це низька конкурентоспроможність готової харчової продукції. Тому за питомою вагою в експорті переважає сировина.

Усе вищезазначене є серйозним гальмом інвестованого а.-п. виробництва на зовнішній ринок, останнім часом супроводжується привабливістю. Іноді до цих труднощів додаються бар'єри в міжнародній торгівлі, пов'язані з політичною нестабільністю, яка мала місце в ряді випадків.

Історично бажання інвестувати не завжди визначається інвестиційним попитом і наявністю конкретних проектів, а часто загальною ситуацією в країні та регіонах. Сприятливе середовище вважається, коли права інвестора захищені юридично, політично та особисто. Це можна забезпечити за умови стабільної ситуації в країні та на її території. Тому правомірно говорити про необхідність створення в країні стабільної атмосфери для соціально-економічного розвитку, а також для світлого майбутнього.

У сфері інвестування спочатку необхідно спроектувати визначення, яке забезпечить впевненість інвестора в тому, що з його інвестиціями не станеться нічого незвичайного, тобто все буде так, як узгоджено в договірних зобов'язаннях.

Інвестиційна привабливість забезпечується не разовими подіями чи командами, а конкретними діями підприємств-користувачів інвестицій. Репутація підприємства на ринку визначається різними способами, одним з

яких є фінансове становище. Тут виникає питання: чи має підприємство внутрішню і зовнішню заборгованість і яка її періодичність і тривалість? Серед характеристик підприємства за інвестиційною привабливістю можна відзначити динаміку конкурентоспроможності продукції підприємства за тривалий період. Стосовно підприємств переробної промисловості слід відзначити дуже різку ситуацію через постійну нестачу обігових коштів, погану організацію маркетингової діяльності. У той же час окремі маркетингові заходи сприймаються негативно. Наприклад, при частій рекламі товару у більшості людей складається думка, що товар мало не гірший і марний.

Наступним напрямком інтересу інвестора є виробничо-технічний рівень партнера та застосування технологій у виробництві продукції. Зрозуміло, що слабкий технічний рівень виробництва або відстала технологія не можуть створити необхідний інвестиційний клімат, оскільки для того, щоб привести техніко-технологічний рівень виробництва у відповідність до вимог часу, знадобиться багато коштів і часу.

З відсталою технікою і технологіями таку ситуацію неможливо вирішити. Інвестиційна привабливість, крім іншого, є умовою менеджменту. Інвестиційна привабливість визначається як оцінка доцільності інвестування в конкретний об'єкт, вибір альтернативних різновидів і визначення ефективності поділу ресурсів. Інше дефініція інвестиційної привабливості можна сформулювати, як набір об'єктивних особливостей, ознак, способів і резервів, які формулюють потенційний платоспроможну потребу в інвестиціях.

Ринковий менеджмент — це не суворе дотримання трудової дисципліни, а адміністративний, згідно з яким кожен знає своє місце, суворо дотримується ієрархії підпорядкованості, будь-якою ціною догоджає начальству тощо.

Сучасний менеджмент — це управління для досягнення мети, мобілізація всього колективу на напрямок досягнення ефективності з

урахуванням інтересів кожного без винятку учасників ринку. Тим часом на підприємствах АПК України до зазначеного вище технічного рівня і технології виробництва додалися застарілі методи господарювання. Виходячи з вищевикладеного, в практиці інвестування західних країн використовується так званий 100-денний період, протягом якого інвестиційний фонд систематизує весь комплекс управлінських робіт з метою створення клімату для подальшого ефективного використання інвестиційних ресурсів. Звичайно, інвестор робить це в рамках тих інвестицій, які він надав.

Таким чином, реальний інвестор, залежно від суми інвестицій і від частки власності, що передається інвестору, намагається контролювати управлінську ініціативу у своїх руках. Для цього є причина, оскільки інвестори хочуть створити ефективну з їх точки зору структуру управління. Водночас радять усунути негативні наслідки подвійної влади.

Оскільки інвестор працює строго за календарем, а його діяльність обмежена обсягом інвестицій, у інвестора є кілька варіантів дій. Перший – це при досягненні певних результатів передача всіх накопичених активів підприємству, з яким воно уклало договір. Другий – викупити все підприємство і підготувати його до продажу або приєднання до інших. Третій – виступати контролером витрачання коштів, виробництвом і підприємством або користувачем інвестицій здійснює управлінську діяльність.

Заходами підвищення ефективності використання інвестиційних ресурсів є підвищення результатів, зниження витрат, використання комбінацій результатів і витрат. Тому постійним заходом підвищення ефективності є зниження витрат на інвестиційну діяльність. До витрат на інвестиційну діяльність відносяться також витрати на виробництво продукції, що складаються з оплати праці, матеріалів, палива та електроенергії, економія коштів, що забезпечується їх оптимізацією.

3.2. Напрями удосконалення управління фінансово-інвестиційною діяльністю ДДС ІОБ НААНУ

На основі попередньо проведеного в кваліфікаційній роботі дослідження, розглянемо декілька варіантів щодо удосконалення управління фінансово-інвестиційною діяльністю ДДС ІОБ НААНУ.

В другому розділі, при аналізі фінансового стану ДДС ІОБ НААНУ, ми виявили, що ОФ за 2018 – 2022 рр. майже не оновлювались. Тому ми пропонуємо розглянути закупівлю с.-г. техніки за рахунок лізингу.

Період лізингу може будь-який. Але враховуючи сучасний стан в Україні, ми умовно термін лізингу приймемо за 24 місяці. Мінімальна вартість с.-г. техніки – від 500 тис. грн. В середньому лізинговий відсоток становить 10 % річних при одноразовій комісії 1,2 %. Обов'язковою умовою лізингу є наявність власних ресурсів. Відсоток власних ресурсів коливається в межах від 10 % до 30 %. В своїх розрахунках відсоток власних коштів ми приймемо в розмірі 20% (середнє значення). Як вже говорилося вище, навіть нова техніка зношується. Тому місячні амортизаційні виплати приймемо в розмірі 2,8 % (це середній відсоток на нову техніку). Між ануїтетною і класичною формою розрахунку лізингових платежів ми обираємо ануїтетну. Вартість ануїтету розраховується за формулою 3.6.

$$F(1+i) = A[(1+i)^n + (1+i)^{n-1} + \dots + (1+i)]$$

$$F_i = A((1+i)^n - 1)$$

$$F = A \frac{(1+i)^n - 1}{i} \quad (3.6)$$

Розрахунок лізингових платежів знесемо в таблицю 3.1.

Таблиця 3.1

Розрахунок лізингових платежів для ДДС ІОБ НААНУ

Місяць	Вартість об'єкту	Погашення вартості об'єкта	Винагорода лізингодавця	Комісії	Виплати на місяць
1	500000,00	109573,98	3333,33	6000,00	118907,32
2	390426,02	9653,77	3253,55	0,00	12907,32
3	380772,25	9734,21	3173,10	0,00	12907,32
4	371038,04	9815,33	3091,98	0,00	12907,32
5	361222,71	9897,13	3010,19	0,00	12907,32
6	351325,58	9979,60	2927,71	0,00	12907,32
7	341345,98	10062,77	2844,55	0,00	12907,32
8	331283,21	10146,62	2760,69	0,00	12907,32
9	321136,59	10231,18	2676,14	0,00	12907,32
10	310905,41	10316,44	2590,88	0,00	12907,32
11	300588,97	10402,41	2504,91	0,00	12907,32
12	290186,56	10489,09	2418,22	0,00	12907,32
13	279697,47	10576,50	2330,81	0,00	12907,32
14	269120,96	10664,64	2242,67	0,00	12907,32
15	258456,32	10753,51	2153,80	0,00	12907,32
16	247702,81	10843,13	2064,19	0,00	12907,32
17	236859,68	10933,49	1973,83	0,00	12907,32
18	225926,20	11024,60	1882,72	0,00	12907,32
19	214901,60	11116,47	1790,85	0,00	12907,32
20	203785,13	11209,11	1698,21	0,00	12907,32
21	192576,02	11302,52	1604,80	0,00	12907,32
22	181273,51	11396,70	1510,61	0,00	12907,32
23	169876,81	11491,68	1415,64	0,00	12907,32
24	158385,13	11587,44	1319,88	0,00	12907,32
Разом		353202,31	56573,27	6000,00	415775,59
Залишок		146797,69			

Отже, якщо ДДС ІОБ НААНУ візьме в лізинг нову с.-г. техніку (з розрахунку на 1 одиницю техніки) вартістю 500000 терміном на 24 місяці під 10% річних з первинним внеском 20%, одноразовою комісією 1,2% та врахуванням місячної амортизації 2,8% то, підприємство повинне щомісяця виплачувати 12907,32 грн. А всього сума виплат за весь період становитиме 415775,59 грн. В цій сумі відсотки становитимуть 56573,27 грн.

Розглядаючи інвестиції в нову технологію або модернізацію, спочатку потрібно розрахувати очікувану економію коштів або збільшення вартості виробництва для визначення скільки можна витратити, щоб виправдати інвестиції або період окупності інвестицій (формула 3.7).

$$\text{Період окупності} = \text{вартість} / \text{річна чиста вигода} \quad (3.7)$$

Період окупності – це час, який потрібен інвестиціям, щоб досягти беззбитковості (генерувати достатньо грошових потоків для покриття початкових витрат). Деякі підприємства мають межу окупності, яку важливо враховувати, продовжуючи інвестиційні проекти.

Ось чому функція терміну окупності є важливою для компаній. Це дозволяє компаніям порівнювати проекти на основі їх межі окупності, щоб вирішити, який найбільше того вартий. У сценаріях реального життя враховується амортизація, оскільки малоімовірно, що працююча машина залишатиметься оптимальною протягом тривалого періоду. Дисконтований період окупності передбачає використання дисконтованих грошових надходжень, а не регулярних грошових надходжень. Він включає грошові потоки, коли вони відбулися, і норму прибутку на ринку.

З іншої точки зору, період окупності - це коли інвестиція беззбиткова з точки зору бухгалтерського обліку. Дисконтована окупність, навпаки, включає часову вартість грошей, тому розглядається з фінансової точки зору.

Через дисконтування грошових потоків ці два схожі розрахунки можуть не дати однакового результату через складні відсотки.

Проекти з вищими грошовими потоками наприкінці свого життя зазнають значного дисконтування. У результаті період окупності може дати позитивний результат, тоді як дисконтований період окупності дає негативний результат.

Дисконтований термін окупності розраховується за формулою 3.8:

$$DPP = \sum_{t=1}^n \frac{CF_t}{(1+r)^t} \geq I_0 \quad (3.8)$$

де, n – кількість періодів;

CF_t – приплив коштів у період t ;

r – бар'єрна ставка (коефіцієнт дисконтування);

I – величина вихідних інвестицій у нульовий період.

За розрахунок періоду окупності візьмемо попередні дані. Результати розрахунку знесемо в таблицю 3.2.

Таблиця 3.2

Розрахунок періоду окупності інвестицій в нову с.-г. техніку
ДДС ІОБ НААНУ

Період	CF	PV	CF × PV	CCF
0	500000	1	500000	500000
1	250000	0,83	208333,33	291666,67
2	250000	0,69	173611,11	118055,56

Дисконтований період окупності = 2,68 років

Дисконтований період окупності визначає, скільки часу знадобиться, щоб дисконтовані грошові потоки інвестицій дорівнювали початковій вартості. Правило стверджує, що інвестиція може бути розглянута лише в тому випадку, якщо її дисконтована окупність покриває початкову вартість до кінцевого періоду часу.

Розрахунок дисконтованого періоду окупності не зовсім підходить для ДДС ІОБ НААНУ на сьогодні, так як має досить тривалий період окупності. Тому ми пропонуємо прорахувати ще один варіант, який більше стосується фінансових інвестицій (вкладання вільних коштів в цінні папери). Тобто підприємство самостійно зможе обрати варіант інвестування, враховуючи всі

можливі ризики. Пропонуємо розглянути два варіанти купівлі цінних паперів, з різною прибутковістю та різними ризиками.

При умові вибору одного проекту з двох, застосовується наступні формули (формули 3.9 – 3.11):

$$\rho_{1;2} = +1 \dots \sigma_p = X_1\sigma_1 + X_2\sigma_2 \quad (3.9)$$

$$\rho_{1;2} = -1 \dots \sigma_p = |X_1\sigma_1 - X_2\sigma_2| \quad (3.10)$$

$$\rho_{1;2} = 0 \dots \sigma_p = \sqrt{X_1^2\sigma_1^2 + X_2^2\sigma_2^2} \quad (3.11)$$

Оберемо для с.-г. підприємства ДДС ІОБ НААНУ кращий варіант «ризик-прибутковість», якщо сподівана прибутковість першого інвестиційного проекту 14% при ризику 10%, а другого – 22% та 16% відповідно (при $\rho = +1; -1; 0$). Результати розрахунків відобразимо в таблиці 3.3.

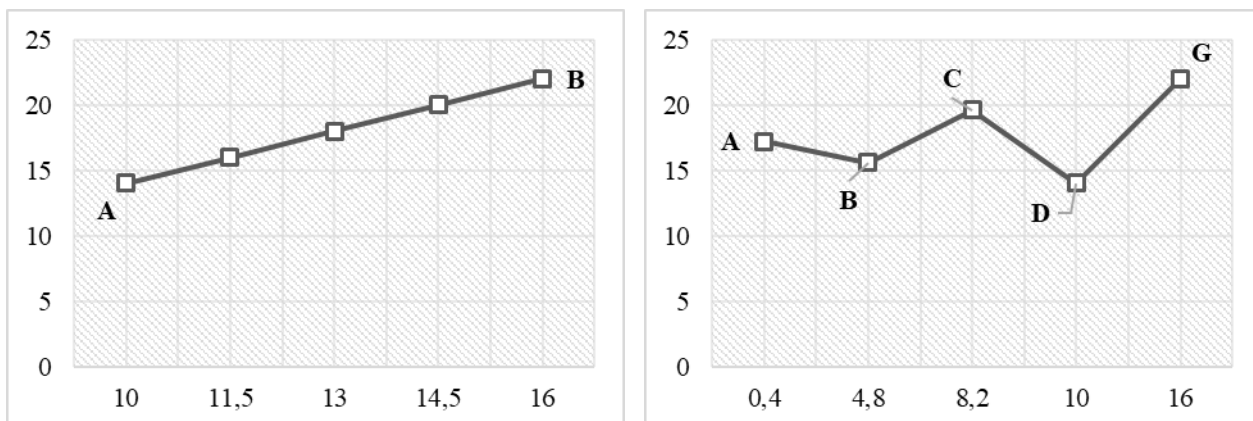
Таблиця 3.3

Визначення сподіваної прибутковості проектів щодо управління фінансово-інвестиційною діяльністю ДДС ІОБ НААНУ (з врахуванням ризиків)

при $\rho = +1$					
X_1	1,00	0,75	0,50	0,25	0,00
X_2	0,00	0,25	0,50	0,75	1,00
$\sigma_p, \%$	10,00	11,50	13,00	14,50	16,00
$E(R_p), \%$	14,00	16,00	18,00	20,00	22,00
при $\rho = -1$					
X_1	1,00	0,80	0,60	0,30	0,00
X_2	0,00	0,20	0,40	0,70	1,00
$\sigma_p, \%$	10,00	4,80	0,40	8,20	16,00
$E(R_p), \%$	14,00	15,60	17,20	19,60	22,00
при $\rho = 0$					
X_1	1,00	0,75	0,55	0,35	0,00
X_2	0,00	0,25	0,45	0,65	1,00
$\sigma_p, \%$	10,00	8,50	9,06	10,97	16,00
$E(R_p), \%$	14,00	16,00	17,60	19,20	22,00

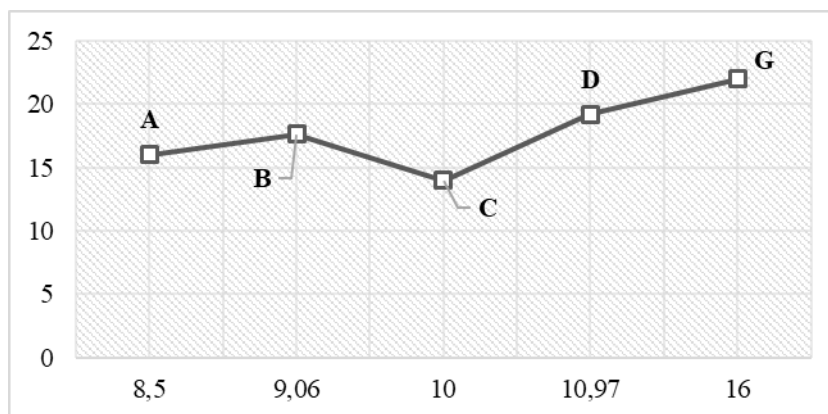

Для більшої наглядності, побудуємо графіки по проведеним розрахункам (рис. 3.1).

при $\rho = +1$

при $\rho = -1$

при $\rho = 0$

Рис. 3.1. Визначення сподіваної прибутковості інвестиційного проекту для ДДС ІОБ НААНУ

Розрахункові дані дають результати по фінансово-інвестиційний проектам ДДС ІОБ НААНУ. При прийнятті рішення керівництвом підприємства вкладати кошти за проектом 1 вони отримають менший прибуток але і при меншому ризику. А от вибираючи 2 проект – більший прибуток, але і ризик зросте (порівняно з 1 проектом).

Але все рівно, рішення про вибір між проектами залишається за керівництвом с.-г. підприємства.

3.3. Удосконалення національної політики щодо інвестицій у сільське господарство та зміцнення потенціалу агропідприємств

Дослідження, проведене в кваліфікаційній роботі доводить, що інвестування в с.-г. сектор країн, що розвиваються, є одним з найефективніших способів скорочення бідності та голоду. Інвестиції в с.г. можуть принести широкий спектр вигод розвитку, але не можна очікувати, що ці вигоди виникнуть автоматично, а деякі форми великомасштабних інвестицій несуть ризики для приймаючих країн.

Проте одних тільки державних інвестицій буде недостатньо. Потрібне збільшення інвестицій приватного сектора, зокрема збільшення інвестицій самих фермерів, на які припадає основна частка інвестицій у с.г. Фермери є найбільшими інвесторами в сільське господарство. Щорічні інвестиції у внутрішньогосподарський с.-г. капітал перевищують державні інвестиції більш ніж у 3:1, а інші потоки ресурсів у набагато більшому відриві. Інвестиції в господарство більш ніж удвічі важливіші за всі інші джерела інвестицій разом узяті. Інвестиції малого і середнього агробізнесу повинні бути в центрі уваги дослідження щодо збільшення інвестицій у с.г. в країнах з низьким рівнем доходу і дефіцитом продовольства.

Незважаючи на те, що було багато дискусій щодо потенційних переваг і ризиків міжнародних інвестицій, бракує систематичних доказів фактичного впливу на приймаючу країну та їх детермінант. Дослідження свідчать про те, що недоліки великомасштабного придбання землі часто переважають небагато переваг для місцевої громади [10]. У країнах, де місцеві земельні права чітко не визначені, а управління є слабким, великомасштабне придбання землі створює особливо високі ризики для місцевої громади. Серед них обмежений доступ до природних ресурсів і втрата засобів до існування, що, ймовірно, спричинить спротив інвестиціям на місцевому рівні. Навіть з точки зору інвестора, придбання землі навряд чи буде найприбутковішою бізнес-моделлю через високий потенціал конфліктів і

шкоди репутації. Навпаки, дослідження показують, що інвестиції, які залучають місцевих фермерів як рівноправних ділових партнерів, надаючи їм активну роль і залишаючи їм контроль над своєю землею, мають найбільш позитивний і стійкий вплив на місцеву економіку та соціальний розвиток [7]. Ці інклюзивні бізнес-моделі потребують сильної зовнішньої підтримки для фермерів і сприяння відносинам між інвесторами та фермерами для досягнення успіху. Вони також потребують «терплячого капіталу», оскільки фінансова віддача від інвестицій навряд чи матеріалізується в перші роки. Окрім бізнес-моделі, інші важливі чинники включають правову та інституційну базу в приймаючій країні, умови інвестиційного контракту та соціально-економічні умови в інвестиційній сфері. Зміцнення управління та спроможності інституцій у приймаючих країнах, що розвиваються, має важливе значення для посилення впливу іноземних с.-г. інвестицій на розвиток.

Щоб скористатися можливостями, які пропонують ПШ, мінімізуючи при цьому ризики, уряди країн, що розвиваються, повинні переконатися, що політика, закони та нормативні акти, що регулюють землеволодіння та інвестиції в с.г., є послідовними та взаємопідтримуваними, щоб уникнути лазівок і протиріч. Існує потреба в узгодженій та комплексній політиці щодо інвестицій у с.г., яка об'єднує розрізнені положення різних політик і законів. Національні системи землеволодіння мають бути чіткими та підзвітними. Уряди повинні дотримуватися вказівок щодо відповідального управління володінням землею, рибальством і лісами в контексті національної продовольчої безпеки. Тривалість оренди землі може бути адаптована до економіки інвестиційних проектів, беручи до уваги територію, де розташований проект, розмір землі, що передається в оренду, бізнес-модель та економічну діяльність. Уряди можуть розглянути можливість встановлення максимальної площі для придбання землі. Вони повинні активно захищати права бідних, гарантуючи, що інвестори не утримують землю, якою вони не користуються протягом багатьох років. Мають бути

запроваджені механізми виділення інвесторам лише тієї ділянки землі, яку вони можуть використати в розумний проміжок часу, та вилучення землі в інвесторів, які не дотримуються узгоджених планів розвитку.

Для забезпечення прозорості та громадського контролю за чесністю угоди можна було б опублікувати договори про виділення землі. Слід посилити координацію з суміжними секторами (такими як управління водними ресурсами), щоб національна політична та інституційна структура сприяла сталому розвитку с.г. Крім того, необхідні заходи для зміцнення інституційної спроможності для моніторингу та забезпечення дотримання чинних законів і правил. Необхідно посилити механізми сприяння підзвітності при прийнятті рішень щодо землевідведення. Відведення землі має здійснюватися за умови вільної, попередньої та усвідомленої згоди місцевих землевласників. Для цього знадобиться вийти за рамки загальних вимог до консультацій, які вже включені в закони, що регулюють дослідження оцінки впливу. Необхідно встановити точні вимоги та критерії для значущої оцінки екологічного та соціального впливу. Оцінка впливу має проводитись із широкою участю зацікавлених сторін. Звіти про оцінки повинні перевірятися компетентними установами, до яких місцеві жителі можуть мати доступ. В інвестиційних контрактах з компаніями має бути чітко визначено, що будь-яке придбання землі вимагає згоди місцевих землевласників. Загалом, покращення управління, прозорості, підзвітності та верховенства права в усіх секторах збільшить позитивний вплив ПІІ як на місцевому, так і на національному рівнях.

Окрім забезпечення сприятливого середовища, уряди повинні вживати активних заходів для посилення участі місцевих землевласників і фермерів у розробці та реалізації інвестиційних проектів. Слід надавати перевагу економічно обґрунтованим проектам, які надають місцевим учасникам активну роль і право голосу в прийнятті рішень. Їхню фінансову участь через розподіл часток у бізнесі можна розглянути з метою сприяння кращому розподілу вигод від проекту. Акції можна було б спільно тримати в

колективному трасті для сприяння співпраці між місцевими акторами. Більш широка участь місцевих суб'єктів означає вищі вигоди для них у разі успіху, але також і вищі ризики. Тому слід розробити механізми для зменшення ризиків, особливо на ранній стадії проекту. Приймаючі уряди можуть заохочувати інвесторів залучати місцеве населення, наприклад, через знижки на орендну плату або податки. Державні органи повинні контролювати та забезпечувати виконання контракту інвестором. Вони повинні забезпечувати незалежні та ефективні механізми для направлення скарг і вирішення суперечок. Вони повинні підтримувати розвиток організацій, які справді представляють місцеві зацікавлені сторони, зокрема організації фермерів, і зміцнювати їх потенціал. У більш загальному плані уряди повинні використовувати міжнародні керівні інструменти, зазначені вище. Крім того, інвестиції в сільську інфраструктуру повинні бути пріоритетними. Уряди також повинні більше інвестувати в освіту сільських громад, включаючи професійне навчання та технічну консультацію. Нарешті, хоча це виходить за рамки цієї публікації, урядам важливо мати на увазі, що ПШ становлять лише невелику частку загальних інвестицій у с.г. і що національна політика повинна приділяти більше уваги збільшенню внутрішніх інвестицій, зокрема фермерів, оскільки на них припадає основна частина інвестицій у с.г.

Більшість ферм можуть отримати кредит, але відсоткові ставки та вимоги до застави є високими. Оскільки багато фермерських господарств уже мають великі борги перед банками або постачальниками добрив і хімікатів для захисту рослин, а також оскільки с.-г. кредити не гарантуються урядом, банки переважно не бажають надавати довгострокові позики. Більшість кредитів надається у формі сезонних позик (від шести до десяти місяців), які використовуються майже виключно на закупівлю добрив і хімікатів захисту рослин. Комерційні процентні ставки зазвичай коливаються від 25% до 30%. Держава надає допомогу с.-г. підприємствам шляхом виплати 50% за с.-г. кредитами. Банки зазвичай вимагають від 200% до 300%, залежно від кредитної історії підприємства та рівня ризику. Заставою зазвичай виступає

майбутній урожай, але заставою може бути також худоба, с.-г. техніка або особисте майно директора ферми. Відповідно до чинного законодавства, земельна ділянка не може бути заставою. Труднощі с.-г. підприємств в отриманні чогось іншого, окрім короткострокових позик під високі відсотки, серйозно обмежують їхню здатність інвестувати в довгострокові капітальні покращення, такі як с.-г. техніка чи складські приміщення. Використання землі як застави дало б змогу с.-г. підприємствам отримувати довгострокові кредити, але багато директорів залишаються недовірливими до української банківської системи, яка ще не стабільною. Крім того, багато с.-г. підприємств складаються з сотень акціонерів, дозвіл яких потрібно отримати, перш ніж директор ферми зможе використовувати землю як заставу.

У багатьох випадках найкращим варіантом для ферми є залучення інвестора, який може надати ринкові знання, оборотний капітал і заставу, щоб с.-г. підприємство могло отримати позики. Потенційна «зворотна сторона» домовленостей з інвесторами, з точки зору фермера, полягає в тому, що директори певною мірою втрачають контроль над роботою ферми. Часто інвестиційна компанія або «холдингова компанія» наполягає на збереженні контролю над кожним аспектом виробництва і фактично бере на себе ферму, обладнання та землю. Ферми змушені укладати розширені договори оренди на п'ять-десять років, іноді й довше, оскільки вони сильно залежать від готівки холдингової компанії.

Більшість спостерігачів сходяться на думці, що вже успішні с.-г. підприємства продовжуватимуть розширюватися, оскільки акціонери вийдуть із невдалих с.-г. підприємств і здадуть свої ділянки в оренду сильнішим. Очевидно, що багато с.-г. підприємств не переживуть перехід до ринкової економіки, а с.-г. підприємства високого ризику з невеликою кількістю ліквідних активів, великою заборгованістю, поганою кредитною історією та поганим менеджментом зазнають краху. Трансформація с.-г. сектору країни може створити робочі місця, підвищити доходи, зменшити недоїдання та підштовхнути економіку до зростання середнього доходу.

Висновки до розділу 3

Дослідження кваліфікаційної роботи, проведене в 3 розділі, дало змогу сформулювати наступні висновки:

1. Зміни існують як у державному, так і в приватному секторах. Вчені вважають інвестиції у національні с.-г. служби критично важливими для трансформації с.г. Розвиток с.г., як і будь-якої іншої галузі, потребує великих інвестицій. Проблема не лише в застарілій МТБ, а й у гострій потребі нових технологій для підвищення конкурентоспроможності галузі. С.-г. підприємства відчують хронічну нестачу техніки, на основі якої можна впроваджувати сучасні технології.

2. З метою збільшення прибутковості агропідприємства ДДС ІОБ НААНУ та залучення інвестицій, нами було розглянуто три варіанти, які б могли удосконалити управління їх фінансово-інвестиційною діяльністю. Це лізинг, визначення періоду окупності та вибір кращого інвестиційного проекту щодо придбання цінних паперів. Дослідження привело до висновків, що всі три варіанти можливі для впровадження на агропідприємстві. Вибір залишається за самим підприємством, в якому напрямку воно буде рухатися.

3. Розробка плану трансформації сільського господарства вимагає визначення пріоритетів — план не буде успішним, якщо він намагатиметься охопити все. Натомість він має зосередитися на змінах, які, швидше за все, дадуть поштовх економічному зростанню сільської місцевості. Рушії трансформації с.г. багатовимірні, взаємопов'язані та змінюються з часом, але їх можна поділити на категорії, щоб забезпечити кращу перспективу для прагматичної діагностики та прийняття рішень щодо національних пріоритетів. Зміни в інституційній структурі країни, механізмах управління та політичному середовищі можуть суттєво вплинути на ймовірність прискорення трансформації с.г. Якість національного аграрного плану або стратегії має вагомість.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Мета кваліфікаційної роботи полягає у дослідженні теоретичних положень інвестицій та обґрунтуванні пропозицій щодо підвищення їх ефективності в управлінні фінансово-інвестиційною діяльністю аграрного підприємства.

В процесі досягнення мети зроблено наступні висновки:

1. Розкрито, узагальнено та уточнено зміст поняття «інвестиції», як одного із важливих чинників економічного розвитку. Інвестиції сприяють нарощуванню основного капіталу, диверсифікації виробленої продукції, можливості гнучкого реагування на зовнішнє середовище, що швидко змінюється, і адаптації до нових реалій в умовах кризи. Запропоновано узагальнене визначення поняття - це вкладення в різні цінності або права на об'єкти певної поведінки з ціллю отримання вигоди, а також досягнення іншого певного ефекту, який пов'язаний із ризиком та розтягнутий в часі. Узагальнені джерела фінансових ресурсів, що дозволить здійснювати інвестиції на належному рівні.

2. Узагальнені фактори, які впливають на залучення інвестицій в с.г., що дозволить підвищити ефективність і конкурентоспроможність с.-г. виробництва, забезпечити достатній рівень прибутку для повернення залучених коштів та виплати відсотків за їх використання. У с.-г. виробництві інвестиції поділяються: за видами відтворення ОЗ; за складом основних засобів; щодо об'єктів довгострокового інвестування; за тривалістю інвестування; структурою коштів фінансування; за термінами окупності; за рівнем рентабельності. На ефективність с.-г. істотно впливають реальні інвестиції, що залежать від ряду факторів: об'єктивних, зумовлених зовнішніми умовами, та суб'єктивних, що залежать від товаровиробника. Основними джерелами інвестицій у с.г. є: внутрішні (власні кошти підприємств) та зовнішні (державні кошти та кошти приватних інвесторів, у тому числі іноземних). Так як сучасні макроекономічні умови не дозволяють

більшості с.-г. виробників вести прибуткове та високорентабельне с.-г. виробництво, що в свою чергу зумовлює неможливість збільшення обсягів інвестицій за рахунок власних коштів, все більшого значення у фінансуванні інвестицій набувають зовнішні джерела.

3. Дослідження та узагальнення світового досвіду в управлінні фінансово-інвестиційною діяльністю підприємств аграрного сектору показало, що інвестування в сільськогосподарський сектор країн, що розвиваються, є одним з найефективніших способів скорочення бідності та голоду. Проблема забезпечення продуктами харчування в світі стоїть досить гостро. Так, у 2021 році понад 280 мільйонів людей – більше ніж кожен п'ятий – недоїдали, і ця цифра продовжує зростати. С.г. також має вирішальне значення для економічного зростання: на його частку припадає 4% світового ВВП, а в деяких країнах, що найменш розвиваються, воно може становити понад 25% ВВП. У розвинутих країнах механізми державного втручання в економіку галузі постійно вдосконалюються як абсолютно необхідні у ринкових умовах. Нині вони дещо змінюються у зв'язку з посиленням політики. Світової організації торгівлі (СОТ), яка встановлює нові умови та обмеження щодо державного втручання в економіку.

4. Для проведення кваліфікаційного дослідження нами було обране державне с.-г. підприємство ДДС ІОБ НААНУ. Специфіка роботи даного підприємства знаходиться в межах вирощування с.-г. культур та надання послуг в с.-г. За період 2018 – 2022 рр. структура земельних угідь має незначні зміни в меншу сторону. Але ці зміни незначні. Всього підприємству належить 404 га – це загальна земельна площа; 350 га з них – це с.-г. угіддя, а з них 334 га – це рілля. Під пасовища відведено незначну кількість території. На одного робітника припадає 12,07 га с.-г. угідь, з них 11,52 га – це рілля. Аналіз діяльності ДДС ІОБ НААНУ показав, що при нестабільності ситуації в Україні підприємство працює і виконую поставлені пере ним задачі.

5. На основі фінансової звітності ДДС ІОБ НААНУ було здійснено аналіз його фінансового стану. Нами виявлено, що за період з 2018 р. по

2022р. ОЗ застаріли, $K_{зн}$ ОЗ збільшився на 49%. А от оновлення ОЗ за цей же період проводилося не в повну міру. Так $K_{он}$ ОЗ з 2018 р. по 2022 р. знизився майже на 30%. $K_{моб А}$ знизився на 24%. Якщо говорити про залучення інвестицій для розвитку підприємства, це поганий знак. Судячи з значення та отриманого нами результату $K_{моб А}$ ДДС ІОБ НААНУ не має можливості швидко адаптуватися під зміни ззовні. Рентабельним ДДС ІОБ НААНУ було лише в 2019 та 2022 роках, а в 2018 р, 2020 р. та 2021 р., крім валової рентабельності в 2019-2020 рр., інші види рентабельності були негативні. Ліквідність діяльності ДДС ІОБ НААНУ за 2018-2022 рр. вказує на спроможність підприємства погасити свої борги. Тому керівництву потрібно звернути на це увагу, так як взяття кредиту у банку дозволить інвестувати ці кошти в розвиток та отримати більший прибуток у майбутньому.

б. Визначені можливі інвестиційні ресурси на ДДС ІОБ НААНУ. Для цього було проведено аналіз активів і пасивів аграрного підприємства ДДС ІОБ НААНУ. Якщо порівнювати 2022 р. з 2018 р., то активи підприємства зросли більш як 40 разів. Але при порівнянні 2022 р. з 2021 р., то активи в цілому зменшились на 8,7%. Необоротні активи в 2022 р. зменшились на 11,7%. А от оборотні активи збільшились на 104,7%. Якщо порівнювати 2022 р. з 2018 р., то пасиви підприємства також зросли більш як 40 разів. При порівнянні 2022 р. з 2021 р., то власний капітал зменшився на 0,7%, а ПЗ залишились без змін. Аналіз фінансових результатів діяльності ДДС ІОБ НААНУ свідчать про те, що останні 2 роки на підприємстві не все так добре. При зниженні валового прибутку з 2018 р. по 2022 р., знижується і чистий фінрезультат. І навіть в 2021-2022 рр. він від'ємний. Основними джерелами інвестицій у с.г. є: внутрішні (власні кошти підприємств) та зовнішні (державні кошти та кошти приватних інвесторів, у тому числі іноземних). Так як сучасні макроекономічні умови не дозволяють більшості с.-г. виробників вести прибуткове та високорентабельне с.-г. виробництво, що в свою чергу зумовлює неможливість збільшення обсягів інвестицій за рахунок власних коштів, все більшого значення у фінансуванні інвестицій набувають

зовнішні джерела. Підвищити ефективність і конкурентоспроможність с.-г. виробництва, забезпечити достатній рівень прибутку для повернення залучених коштів та виплати відсотків за їх використання, можливо лише при інвестуванні інноваційних проектів.

7. В межах визначення шляхів вдосконалення управління фінансово-інвестиційною діяльністю та підвищення ефективності інвестицій на аграрних підприємствах, визначено стратегію формування інвестиційної привабливості виробництва агробізнесу в Україні. Стратегічний підхід до забезпечення інвестиційної привабливості, що включає заходи з наукового прогнозування, середньострокового планування діяльності галузей, комплексів, галузей економіки, компаній, фірм. З метою збільшення прибутковості агропідприємства ДДС ІОБ НААНУ та залучення інвестицій, нами було розглянуто три варіанти, які б могли удосконалити управління їх фінансово-інвестиційною діяльністю. Це лізинг, визначення періоду окупності та вибір кращого інвестиційного проекту щодо придбання цінних паперів. Дослідження привело до висновків, що всі три варіанти можливі для впровадження на агропідприємстві. Вибір залишається за самим підприємством, в якому напрямку воно буде рухатися.

Війна змінила характер і потреби СГ України, до 20 % якого залишили господарства для участі в територіальній обороні. Оскільки розмір робочої сили в с.г. змінився, змінилися й потреби українських фермерів через проблеми, які тут описані. У місцях, які безпосередньо постраждали від бойових дій, інші фермери потребують допомоги для видалення мін із полів і заміни обладнання, знищеного російськими військами. Оскільки Україна оголошує про плани відновлення свого с.-г. сектору, а союзники та приватний сектор інвестують у ці плани, потреби робочої сили українського с.г. мають залишатися першочерговим питанням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авраменко Ю. О. Інвестиційна діяльність як інструмент підвищення конкурентоспроможності фермерських господарств // *Економіка АПК*. 2018. № 1. С. 84-92.
2. Битов В. П., Горбач Л. М., Котляров В. О. Інвестиційна діяльність як чинник ефективного розвитку сільськогосподарських підприємств // *Економічний форум*. 2020. № 4. С. 93-98.
3. Бліхар М. М. Інвестиційна діяльність як об'єкт правового регулювання // *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : Юриспруденція. 2014. Вип. 10-1(1). С. 174-177.
4. Богуславська С. І. Інвестиційна діяльність на сучасному етапі розвитку економіки регіону // *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. Сер. : Економічні науки. 2013. № 1. С. 161-168.
5. Васильчак С.В., Жидяк О.Р. Формування інвестиційного клімату в аграрних підприємствах. *Науковий вісник ЛНУВМБТ ім. С.З. Гжицького*. 2014. №1(58), Ч. 2. С. 327-331.
6. Вініченко І.І. Інвестиційна діяльність аграрних підприємств: монографія. Донецьк: Юго-Восток, 2010. 444 с.
7. Войнаренко М. П., Бушовська Л. Б. Інвестиційна діяльність як об'єкт управління // *Економіка: реалії часу*. 2015. № 5. С. 40-44.
8. Гаврилів І. В. Інвестиційна діяльність у системі АПК Львівської області // *Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. Гжицького*. 2010. Т. 12, № 3(5). С. 54-60.
9. Гобрей М. В. Інвестиційна діяльність в умовах економічного розвитку (на прикладі Закарпатської області) // *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. Сер. : Економіка. 2019. Вип. 2. С. 99-103.

10. Голян В. А., Лучечко Ю. М. Інвестиційна діяльність в Україні: інституціональне середовище та секторальні виклики // *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 12. С. 5-10.
11. Гречан А. П., Бабич Л. М. Інноваційно-інвестиційна діяльність як базова передумова сталого розвитку суб'єктів господарювання // *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Сер. : Економічні науки. 2019. Вип. 34. С. 27-32.
12. Громоздова Л. В., Бойченко О. В., Громоздов В. В. Інвестиційна діяльність в регіонах та її вплив на соціально-економічний розвиток // *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку*. Серія : Економіка та менеджмент. 2017. № 13. С. 17-26.
13. Єрмаков О.Ю., Ігнатенко М.М. Фінансово-інвестиційне забезпечення виробничих інновацій та соціальної відповідальності аграрних підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. № 18. 2015. С. 7-10.
14. Завгородній А. В. Інвестиційна діяльність у зовнішньоекономічній парадигмі регіону // *Науковий погляд: економіка та управління*. 2019. № 4. С. 91-96.
15. Згурська О. М. Інвестиційна діяльність як фактор забезпечення конкурентних переваг молокопереробних підприємств // *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 1. С. 24-27.
16. Ігнатенко М. М. Фінансово-інвестиційна діяльність аграрних підприємств у форматі соціальної відповідальності // *Агросвіт*. 2019. № 8. С. 3-6.
17. Ільченко-Сюйва Л. В., Слюсарчук О. П. Соціально відповідальна інвестиційна діяльність як чинник сталого розвитку // *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 10. С. 109-114.
18. Ільчук В., Шмопер Т. Інноваційно-інвестиційна діяльність АПК: сучасний стан і проблеми розвитку // *Agricultural and resource economics: international scientific e-journal*. 2017. Vol. 3, № 1. С. 108-118.

19. Інвестиційний менеджмент: навч. посіб. (практикум) / С.В. Качула, С.М. Халатур, Г.Є. Павлова, Л.В. Лисяк, Н.П. Дуброва. Дніпро: Монолит, 2022. 204 с.
20. Каленська В. П. Інвестиційна діяльність сільськогосподарських підприємств на радіаційно забруднених територіях // *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : Економіка і менеджмент. 2015. Вип. 14. С. 214-217.
21. Качула С.В., Кагожкіна К.К. Удосконалення інвестиційного забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств України. *Ефективна економіка*. 2023. № 1. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.1.10>. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/1012>.
22. Качула С.В. Державна фінансова політика соціального розвитку: монографія. Київ : КНТЕУ, 2019. 423 с.
23. Качула С.В., Буштін А.А. Особливості формування доходів та прибутку сільськогосподарських підприємств. *Агросвіт*. 2021. № 21-22. С. 57-62.
24. Качула С.В., Погорелов Б.В. Ліквідність як характеристика фінансового стану сільськогосподарського підприємства. *Агросвіт*. 2022. № 22. С.40-45.
25. Квасницька Р. С. Дефініційний аналіз поняття "інвестиційна діяльність" // *Науковий вісник [Буковинського державного фінансово-економічного університету]*. Економічні науки. 2014. Вип. 26. С. 198-203.
26. Кібенко О. Р. Інвестиційна діяльність: визначення, суб'єкти, класифікація та співвідношення з підприємницькою діяльністю // *Вісник університету внутрішніх справ*. 1999. Вип. 6. С. 217-221.
27. Комарова І. Л. Інвестиційна діяльність сільськогосподарських підприємств Черкащини // *Економіка АПК*. 2015. № 4. С. 51-56.
28. Конакова К. М. Генезис формування категорій "інвестиції" та "інвестиційна діяльність" // *Формування ринкових відносин в Україні*. 2017. № 4. С. 40-45.

29. Крамаренко І. С. Інвестиційна діяльність підприємств України: регіональний аспект // *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 20. С. 5-9.
30. Кривов'язюк І. В. Інвестиційна діяльність підприємства: сутність, методика аналізу та шляхи підвищення її ефективності // *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Сер. : Економічні науки. 2018. Вип. 31. С. 83-90.
31. Кропівцова Н. І. Інвестиційна діяльність в Україні: сучасний стан та перспективи // *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2012. Вип. 1(1). С. 408-416.
32. Кудрявцева В. В. Інвестиційна політика держави як інструмент регулюючого впливу на інвестиційну діяльність // *Економічна теорія та право*. 2016. № 4. С. 157-168.
33. Левченко Ю. Г., Іщенко Т. Д. Інвестиційна діяльність в Україні та пріоритетні напрями посилення державної інвестиційної політики // *Агроінком*. 2013. № 7-9. С. 65-68.
34. Мазана Т. В., Ткаченко В. П. Інвестиційна діяльність в аграрному виробництві // *Агросвіт*. 2016. № 11. С. 47-50.
35. Махітько В. С., Полійчук М. В., Дудчик О. Ю. Інвестиційна діяльність: досвід Польщі та перспективи України // *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : Економіка і менеджмент. 2017. Вип. 27(1). С. 45-48.
36. Могильна Л. М. Інноваційна-інвестиційна діяльність як складова підвищення конкурентоспроможності підприємств АПК Сумської області // *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. Сер. : Економіка. 2016. Вип. 1. С. 165-171.
37. Мошляк І. О. Інвестиційна діяльність підприємства та її ефективність // *Вчені записки університету "КРОК"*. Серія : Економіка. 2018. Вип. 3. С. 68-73.
38. Музиченко Т. О. Інвестиції та інвестиційна діяльність: понятійний апарат // *Сталий розвиток економіки*. 2014. № 3. С. 161-167.

39. Мунька С. С. Інвестиційна діяльність в Україні в контексті польського досвіду // *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького*. Серія : Економічні науки. 2019. Вип. 1. С. 183-187.
40. Однорог М. А. Інвестиційна діяльність і глобалізація аграрних підприємств України // *Економіка. Управління. Інновації*. Серія : Економічні науки. 2016. №1.
41. Отливанська Г. А. Інвестиційна діяльність: зміст та роль в економічній діяльності підприємства // *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Сер. : Економічні науки. 2018. Вип. 30(4). С. 18-21.
42. Панухник О.В., Плекан У.М. Фінансові ресурси підприємств у системі факторів здійснення соціально відповідальної діяльності. *Вісник Сумського національного аграрного університету*. 2017. № 11. С. 139-143.
43. Поєдинок В. В. Інвестиційна діяльність як вид господарської діяльності // *Право і суспільство*. 2013. № 6.2. С. 131-135.
44. Пономарьова О. Б., Зубайрова О. О., Красільнікова Ю. О. Інвестиційна діяльність як складова економічної безпеки держави // *Молодий вчений*. 2015. № 12(2). С. 134-137.
45. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 № 1560-ХІІ (остання редакція 10.10.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>
46. Прус Ю. О. Інвестиційна діяльність в АПК України // *Молодий вчений*. 2017. № 1.1. С. 68-72.
47. Ратошнюк Т. М., Мартинюк М. А. Інвестиційна діяльність в сільському господарстві // *Наука й економіка*. 2014. Вип. 3. С. 139-144.
48. Римар І.А. Соціальні інвестиції як форма соціальної відповідальності підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 9. С. 165-168.

49. Романюк І.А. Нові чинники та концепції здійснення інтенсифікації сільського господарства. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2016. №4 (36). С. 60-63.
50. Румик І. І. Інвестиційна діяльність в умовах продовольчої та фінансової кризи // *Науковий вісник Академії муніципального управління*. Серія: Економіка. 2012. Вип. 12. С. 141-148.
51. Самотоєнкова О. В. Інвестиційна діяльність в Україні: тенденції та перспективи // *Ефективна економіка*. 2019. № 5.
52. Свиноус Н. І. Теоретичні основи трактування понять "інвестиція" та "інвестиційна діяльність" // *Економіка та управління АПК*. 2019. № 1. С. 89-99.
53. Сільське господарство України за 2021 р.: стат. зб. Київ: Державна служба статистики України, 2022. 222 с.
54. Сміт А. Добробут націй. Дослідження про природу та причини добробуту націй; пер. з англ. О. Васильєвої ; ред. Є. Литвин. Київ : Port-Royal. 594 с.
55. Снеткова А. В. Інвестиційна діяльність як складова звіту про рух грошових коштів: адаптація та гармонізація національних положень до міжнародних норм // *Економічний форум*. 2016. № 2. С. 324-329.
56. Спаський Г. В. Інвестиційна діяльність у сільськогосподарських підприємствах Закарпатської області // *Економіка АПК*. 2018. № 7. С. 47-55.
57. Стариченко М. А. Інноваційно-інвестиційна діяльність сільськогосподарських підприємств // *Вісник аграрної науки*. 2015. № 4. С. 73-75.
58. Статистична інформація щодо наукової та науково-технічної діяльності організацій сільського, лісового та рибного господарства за 2018–2022 рр. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
59. Стефанович Є. А. Інвестиційна діяльність як економічне явище // *Економіка та держава*. 2010. № 11. С. 60-64.

60. Стрілець Б. В. Свобода руху капіталу та інвестиційна діяльність у Європейському Союзі // *Часопис Київського університету права*. 2015. № 1. С. 299-304.
61. Ульянченко О. В. Інноваційно-інвестиційна діяльність, як основа сталого розвитку економіки держави // *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. Сер. : Економіка. 2015. Вип. 2(1). С. 70-76.
62. Ушеренко С. В. Інноваційно-інвестиційна діяльність українських підприємств: аналіз сучасного стану і визначення пріоритетів активізації // *Економічний часопис-XXI*. 2014. № 7-8(2). С. 56-59.
63. Федорак В. І. Інноваційно-інвестиційна діяльність агропромислових підприємств // *Вчені записки університету "КРОК"*. Серія : Економіка. 2015. Вип. 39. С. 47-53.
64. Фінанси: навчальний посібник / Л. В. Лисяк, С. В. Качула, Д.А. Міщенко, Л.О. Міщенко. Дніпро: Акцент ПП, 2017. 297с.
65. Халатур С.М., Павлова Г.Є., Качула С.В., Сітало Л.О. Антикризове управління малим бізнесом як запорука забезпечення фінансової стратегії та ефективності агровиробництва. *Агросвіт*. 2022. № 2. С. 10-17.
66. Хомин І. П. Аграрний сектор України – фінансовий донор вітчизняної та зарубіжних економік. *Фінанси України*. 2018. № 4. С. 41-55.
67. Чорна М.В., Глухова С.В. Формування ефективної інвестиційної політики підприємства: монографія. Харків : ФО-П Шейніна О.В., 2010. 210 с.
68. Шумпетер Й. Капіталізм,соціалізм і демократія // переклад з англійської. Київ. Інститут державного управління та місцевого самоврядування при Кабінеті Міністрів України. Видавництво "Основи" 1995. 320 с.
69. Щербакова І. Б. Адаптивність теоретичних засад у визначенні понять "інвестиційна діяльність" та "інвестиційний проект" до залучення інвестицій малими промисловими підприємствами на засадах проектного бізнес-партнерства // *Бізнес Інформ*. 2016. № 2. С. 108-113.

70. Юрчук Н. П., Вовк В. Ю., Топіна Р. П. Інноваційно-інвестиційна діяльність як основа реалізації концепції сталого розвитку економіки України // *Агросвіт*. 2019. № 3. С. 53-61.

71. Ярмоленко Ю. О. Інвестиційна діяльність як головна основа інноваційного розвитку аграрного виробництва // *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Економічні науки. 2018. Вип. 13. С. 189-197.

72. Ясіновська І. Ф., Зіневич О. В. Інвестиційна діяльність в Україні: проблеми і перспективи // *Молодий вчений*. 2019. № 10(2). С. 764-768.

73. Robinson, J. V. (1953) 'The Production Function and the Theory of Capital', in *Collected Economic Papers, Vol. II* (Oxford: Blackwell, 1960) pp. 114–31.

74. Keynes J. M. "The General Theory of Employment, Interest and Money". 1936. 199 p. URL: https://www.files.ethz.ch/isn/125515/1366_KeynesTheoryofEmployment.pdf

75. Khalatur, S.; Masiuk, Y.; Kachula, S.; Brovko, L.; Karamushka, O.; Shramko, I. 2021. Entrepreneurship development management in the context of economic security, *Entrepreneurship and Sustainability Issues* 9(1): 558-573. [https://doi.org/10.9770/jesi.2021.9.1\(35\)](https://doi.org/10.9770/jesi.2021.9.1(35))

76. Mill, John Stuart (1888), *Principles of Political Economy with Some of their Applications to Social Philosophy* (6 ed.), London: Longmans. URL: <https://archive.org/details/principlespoliti00milliala>

77. World economic forum: The State of Food Security and Nutrition in the World 2021. URL: <https://www.weforum.org/>

78. Rebuilding Ukraine's agriculture sector: emerging priorities. CSIS: Center for strategic international studies/ URL: <https://www.csis.org/analysis/rebuilding-ukraines-agriculture-sector-emerging-priorities>

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

КЛАСИФІКАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

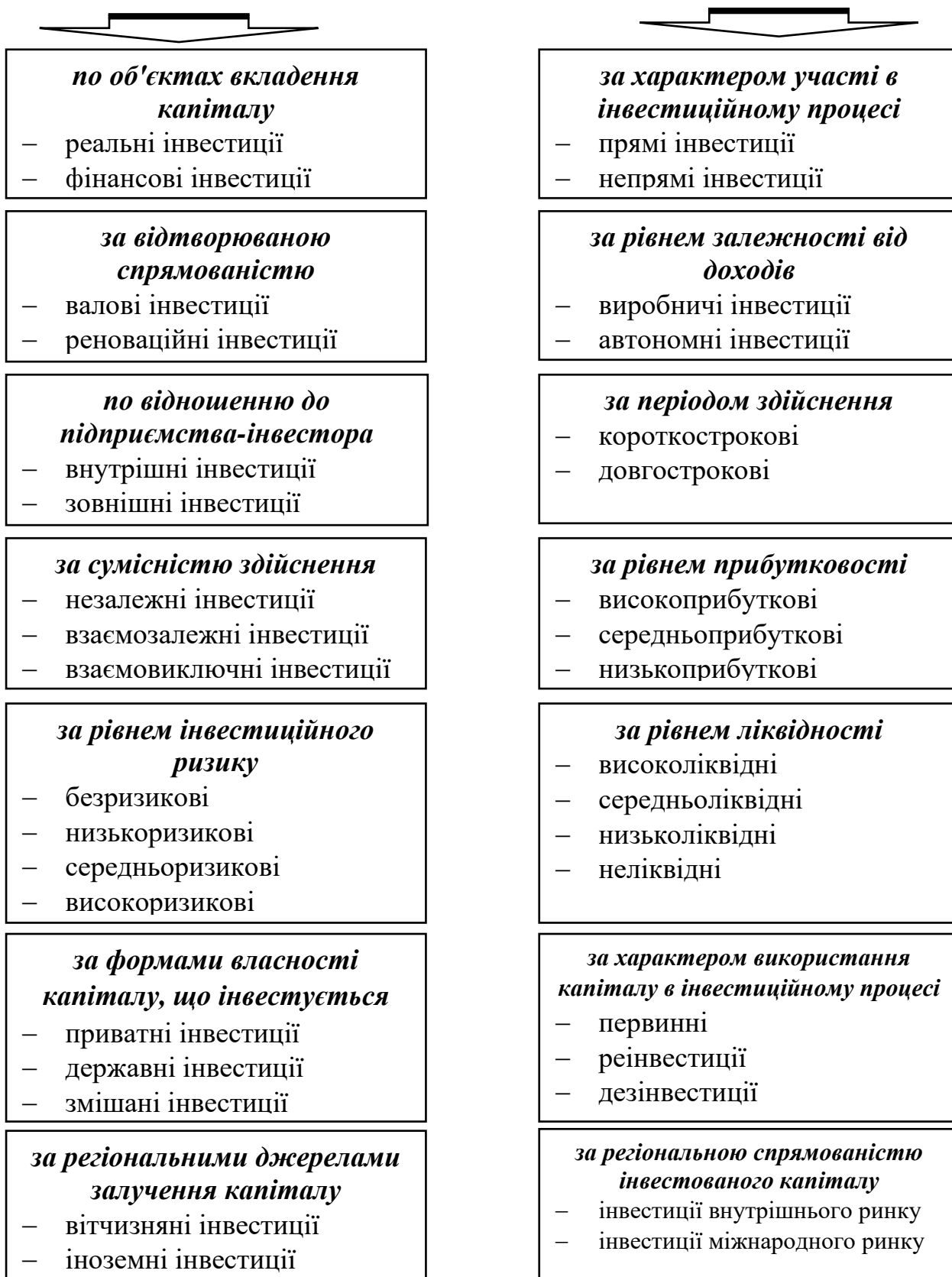

Рис А1. Основні ознаки класифікації інвестицій у сільському господарстві

ДОДАТОК Б

Таблиця Б.1

Система ключових показників для вимірювання поставлених завдань у рамках розробки збалансованої системи показників

Проекції	Стратегічні цілі	Стратегічні задачі	Ключові показники ефективності
«Фінанси»: стратегія фінансування інвестиційного проекту	Забезпечення фінансово-стійкої, безперервної та ефективної інвестиційної діяльності у передбачених інвестиційним проектом обсягах	Використовувати залучені та позикові кошти	Показник фінансового важеля (FI)
		Визначити максимально можливу частку власного капіталу загальної величини коштів спрямованих на фінансування інвестиційного проекту	Рентабельність власного капіталу (ROE)
			Рентабельність інвестованого (постійного) капіталу (ROI)
			Співвідношення «рентабельність-фінансовий ризик» (λ)
"Клієнти": оцінка з позиції інвестора	Правильна оцінити комерційну ефективність інвестиційного проекту	Правильна оцінити комерційну ефективність інвестиційного проекту	Чистий дисконтований дохід (ЧДД або NVP)
			Індекс прибутковості (ІП або PI)
			Внутрішня норма доходності (ВНД або IRK)
			Період окупності
		Правильно оцінити бюджетну ефективність інвестиційного проекту (при використанні бюджетних інвестицій)	Показник інтегрального бюджетного ефекту ($B_{ін.еф}$)
		Правильна оцінити соціальні наслідки інвестиційного проекту	Витрати, пов'язані з соціальними заходами та охороною навколишнього середовища

продовження таблиці Б. 1

«Процеси»: господарські процеси задля досягнення максимальних результатів	Правильно розрахувати та спрогнозувати фінансову потребу інвестиційного проекту на всіх стадіях його реалізації	Розрахувати та оцінити витрати розробки інвестиційного проекту	Розрахувати капітал утворювальні витрати
			Розрахувати витрати на створення початкового запасу оборотних коштів
		Розрахувати та оцінити витрати реалізація інвестиційного проекту	Розрахувати реальні грошові потоки
			Розрахувати потребу фінансування за стадіями інвестиційного циклу
			Спрогнозувати зміни витрат виробництва за роками розрахункового періоду з урахуванням інфляції
		Розрахувати фінансову стійкість інвестиційного проекту	Розрахунок доходів, втрат та показників ефективності в окремих учасників проекту при сценарії розвитку проекту у базовому та найбільш небезпечному варіантах
Визначення точки безбитковості проекту (ТБ)			
«Потенціал»: ступінь ризику проекту	Зменшити ризик реалізації інвестиційного проекту	Поліпшити систему управління ризиками реалізації інвестиційних проектів	Зниження рівня ризику
		Активно використовувати різні методи прогнозування та оцінки можливих ризиків інвестиційного проекту	Зниження ступеня невизначеності
		Своєчасно коригувати параметри інвестиційного проекту та економічні параметри з урахуванням виявлених ризиків	Мінімізація втрат, пов'язаних із виникненням ризику інвестиційного проекту

ДОДАТОК В

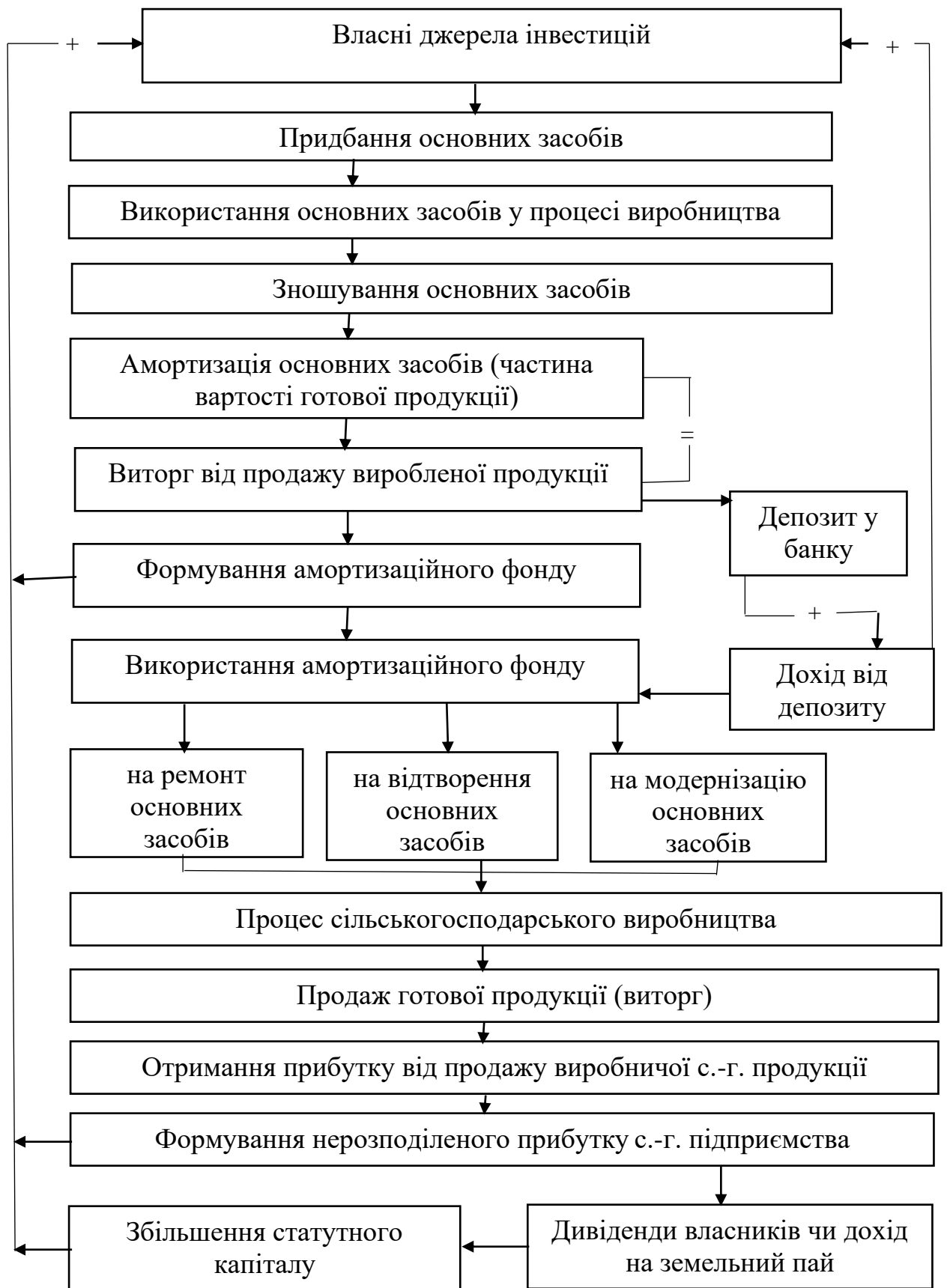

Рис. В.1 Формування джерел власних інвестицій
на сільськогосподарському підприємстві